

J. Purapuķes

Spieķis un divi suņi.

Apgādājusi
Rīgas Latviešu Biedrības Derīgu Grāmatu Nodaļa.
Rīga, 1926. g.

„Stāv Asnītis ceļmalā un skatās.
Gaiss top drusku skaidrāks, bet migla viņa acīs biezāka.
Tur, lūk, aizdzen viņa mūžu ar pātagām un nikniem vārdiem.“

JĀNIS PURAPUĶE /1864 – 1902/

JĀNIS PURAPUĶE

SPIEĶIS
UN
DIVI
SUŅI

Jānis Purapuķe
42 lpp./ ~ 0,40 MB

„Vai tu domā, ka viņa no tā bīstas? Vēl aizvakar viņa tikko muižkungam ar salauztu grābekļa sieksti bārdu neizskrāpēja. Gribot negribot kungam bij jālaižas bēgt. — Kamēr viņa ir uzsaukta, viņa ir pilnīgi traka un nebīstas neviena.“

„Tad piesargies no viņas.“

„Kā lai piesargos? Mums abām vienā istabā jādzīvo un jāguļ, abām viens darbs jāstrādā... kā tur lai piesargās?“

„Hm!...“

„Jā, Juri, dari kā zini, bet man jāprecas. Ja tu nu īsti nevari un negribi, spiest tevis neviens nespiež, — es precēšu Ingu. Mēs jau esam pārrunājuši, viņš ir ar mieru tūdaļ.“

Asnītis nobāla.

„Jūs jau pārrunājuši?.. Latīņ, Latīņ!..“ Pūsis ieķeras abām rokām pakausī. Meita bij nodūrusi galvu un rušināja ar kājas pirkstu smiltis.

„Nu labi,“ Asnītis sacīja pēc brīža stingri, — „pagaidi līdz rītvakaram, runāšu ar lielkungu, kas zin, viņš paļaus... ja nē — tad, kā Dievs gribēs. Un tagad man jāiet... drīz būs jādzen aitas ganos.“

Meita nekā neatbildēja. Caur pieri viņa noskatījās pūšam pakal, kušņ neviēnādiem, uztrauktiem soļiem nogriezās gar muižas klētīm. Tad viņa lēni soļoja uz govju kūts pusi.

„Nu kas tad bij, vai neizdevās vis Asnīti pierunāt? Lūk, tāds muļķītis, kam pat prāta nav vairāk kā viņa aitām, taču negrib piekostas. Tā nav laba zīme; labāk met visas precēšanās domas pie malas, meitiņ, tur tikpat nekas neiznāks.“

Late Zodiņš atdūrās kā mietā. Laidara durvīs stāveja viņas pretiniece, otrā govju meita Anna Tupelīte, un ļauni ņirgājās. Pēdējā bij gaŗa, sausa un kaulaina meita, ar uz āru izspiestiem vaigu kauliem, melnūksnēju ādas krāsu un šaurām, brūnām acīm.

„Tfītu!“ Late nospļāvās, — „tad ta nobijos ka' nobijos, domāju, ka velns laidara durvīs. Tfītu! kad tik nu drudzis nepiemestos.“

„Drudzis — zināms, tas tev piemetīsies droši vien,“ Anna kļiedza pilnā balsī, — „bet tas būs tas pats vecmeitas drudzis, kuŗš jau tevi tagad krata un no kuŗa tu visu mūŗu neatraisīsies; tā ja, smukā Latīņ! Lūk, velnus tagad izprecēs, bet eņģeļus pat plāņprātiņi neņem.“

Late brītiņū stāvēja kā zibeņa ķerta. Acis tai bij pilnas asaru, lūpas drebēja un raustījās, bet ne viņa varēja parunāt, ne pakustēties. Varēja redzēt, ka viņa cīņījās itkā ar lietuvēnu vai tamlīdzīgu varu. Tad viņas veselīgās miesas strauji notrīcēja, sakustējās un atdabūja dzīvību.

Viņa sasita dūri uz dūres, un tās vārdi bij visā muiŗā dzirdami:

„Sods, Dieva sods piemeklē Caunīti par viņa nelāgo dzīvi,“ viņa kļiedza, — „bet Dievs var arī vēl par viņu apŗēloties un pēdējā acumirkļī to izpestīt. Nelielies, negavilē tu, nešķīstais radījums! Laikāk neticēŗu tavai apprecēŗanai, pirms nebūsi salaulāta. Bet par mani tu nebēda, ragana! Es būŗu papriekŗu sieva nekā tu.“

Anna atstāja laidara durvīs un devās taisni Latei pretī. Viņa grūda tai knipi zem deguna un ķerca: „Dieva sods, Dieva sods? Pērķons tevi saspārdīs, velns kaulus iznēsās, tu — tu spindzele! — Skaties vien, ŗī būŗot papriekŗu sieva nekā es? — Jānosplaujas! Kas zin, esi bez laulības sieva? Brīnumi nebūtu, ko gan citādi ar Ingu un muļķīti aitu ganu pa kaktu kaktiem ķudurēŗies!“

Uz laidara virsu veda tilts, pa kuŗu sadzina rudeņos salmus lopu pakaisām. Gar tilta abām pusēm bij ietaisītas margas, lai strādāŗot kāds nenoveltos zemē. Tagad uz tilta parādījās drukns pūsis sarkaniem vaigiem un resniem locekļiem. Viņš laikam bija kūtsvirsū gulējis dienvidu, jo pie krekla piedurķnēm un tāpat vien uz pleciem uzmestiem svāŗķiem bij pielipuŗi salmi. Pūsis atspiedās ar elķoņiem pret margām un sāķa noklausīties abās strīdniecēs. „Būtu skāde, ja viņas neplūķtos,“ viņš norūca pie sevis.

„Neslaisti savus netīros un nolādētos kaulus tik tuvu pie manas miesas, atķāpies, nešķīstā!“ Late piepeŗi iesaucās un vilķa roku pa gaisu, itkā muŗas atķaiņātu. — „Man? — man? — tu, pasaules

ķēms, gribi pārņemt netiklu dzīvi? Man, kas šodien vai rītā var nostāties Dieva priekšā tik tīra kā vistīrākais sniegs? — Par velti tu klabini savu čūskas muti, man no tās nekas nepielīps; bet tu — tu — kā tad bij, kad tu Pundurēnos biji par ganu meitu, un žīdu skroderis, gašais Icīgs, gāja tev palīgos? Vai to jau esi piemirsusi? Vai jau esi aizmirsusi Spīgaiņu Andžu? — Kā bij ar to priekšautu ābolu? — Buh! uz tavas miesas nav adatas dūriena šķīstas vietiņas.“

„Še tev! še tev! melkule, nekauna!“ Anna šņāca un tik veicīgi iesita pretinieci pa degunu, ka asinis izšāvās ar strūklu gaisā.

Late saķēra abām rokām ģīmi.

„Nu, tas nu nav nekas,“ Inga rūca vienaldzīgi un rāpas pa tiltu zemē.

Pa tam iekarsusē Anna turpināja daudzīt savu ienaidnieci, kuŗu asinis kavēja pretoties. Bet piepeši uzbrucēja sajuta padusēs itkā dzelzu stīpas sažņaudzamiem un nākamā acumirkli ķepurojās gaisā.

„Lūk, lūk, kas par salmu kūli,“ Inga smējās un purināja vecmeitu gluži tā, ka reizēm jautri šuneļi mēdz purināt atrastas lupatas.

Pārsteigums bij tik pilnīgs, ka Anna neatģidās pat kliegt vai lamāties.

Taisni šīnī acumirkļī muižas kungs ar darbiniekiem gāja uz lauku. Pamanījuši savādo skatu, viņi apstājās palūkoties, kas īsti notiek.

Bet meita, ieraudzījusi nelūgtos skatītājus, sāka ar tādu sparū kārpties no puīša rokām vaļā, ka apģērba josta neizturēja un pārtrūka...

„Tfī-tu, pagāns!“ Inga nosplāvās un acumirkļī palaida gūstekni.

Muižas kungs ar strādniekiem sita plaukstas un garšīgi smējās! Tas bij par daudz! Anna pārsvieda nošļukušo apģērba gabalu pār galvu un nozuda lopu kūtī. Kaulainās kājas vien nozibēja.

Inga griezās, lai dotos pie sava darba, bet Late viņu atturēja.

„Inga,“ viņa elsoja un slaucīja asinis no deguna, — „tagad esmu tava uz mūžīgiem laikiem. Ņem un dari ar mani, ko zini.“

„Muļķības,“ Inga atbildēja rāmi, — „nebij jau nekas liels!“

„Inga...I nga... vai tu mani precēsi?“

„Atkal jau ar šo trako jautājumu! Varbūt ar tevi ir nelāgā, kad tik karsti pēc laulības kāro?“

„Mīļais Inga! es tevīm zvēru pie svētā Dieva debesīs, ka esmu tik tīra kā asara. Bet — es gribu Annai papriekšu apprecēties.“

„Tās lupatas dēļ? — Man ne prātā nenāk. Katra ziņā šogad no precēšanās neiznāks nekas. Ne es esmu par to domājis, ne uz to taisījies. Ja nākamā gadā padosies dabūt tādu vietu, kur precēts cilvēks var dzīvot — nu, manis dēļ... bet tagad liec mani ar tādām būšanām mierā.“

„Inga, mīļais Inga...“

„Tur nelīdz nekāds mīļais Inga. Ej labāk nomazgājies, jo tu jau izskaties pēc slaktera.“

„Tad vismaz izjauc Annu ar Caunīti. Caunīte ir tavš draugs un, varbūt, tu to vari. Inga, tu to darīsi, vai ne?“

Puisis nosmējās.

„Nu, Caunīšam ir savš aprēķins,“ viņš sacīja noslēpumaini, — „kauli maksā naudu. Taču — kas var zināt, kāds gals būs.“ —

„Esi, esi tik labs un dari, ko vari. Es tev noadīšu ziemai cimdus un šalli.“

* * *

Valdekas lielskungs, barons von Biströms, stāvēja savas pils priekšā uz trepēm un daudzija ar jājamo pātagu zābaku stilbus. Liels, pelēks suns stāvēja pie trepēm apakšā un, mēli izkāris, lūkojās uz augšu, uz savu kungu.

„Nu, kā bij, Sidor, vai šodien vēl būs lietuss?“ barons uzrunāja kustoni.

Sidors vēdināja asti.

„Vai tas lai nozīmētu jā, Sidor?“

„Vau, vau, vau!“

Lielskungs smējās.

„Tā tad tu patiesi domā, ka būs lietus?“ viņš runāja jautri un pagrieza acis uz debesīm, pie kuņām sakrājās melni mākoņi. — „Tas nebūtu priekš mums labi; aizlītu izkaltētais siens un bez tam aizkavētu mūs nojāt līdz jaunajam mežam.“

Labajā trepju pusē parādījās kučieris ar seglotu zirgu, kreisajā — Asnītis, brīnum sašļucis un nolaidies.

Sidors apsveicināja zirgu ar skaļu riešanu, bet, pagriezies uz otru pusi, paošņāja drusku gaisā, nosēdās un tad neuzticīgām acīm nolūkojās nācējā.

Pēdējais apstājās pie trepēm, noņēma cepuri un zemu palocījās.

„Nu, ko Asnītis sacīs?“ lielskungs to uzrunāja laipni.

Asnītis palūkojās bailīgi uz kučieri, tad uz suni.

Barons nokāpa pa trepēm un saņēma zirgu. „Tu vari iet, Miķel,“ viņš pavēlēja ziņkārīgajam kučierim, tad pagriezās pret Asnīti, kuņš pa tam bij pasteidzies roku pabučot: — „Nu, Asnīt? — No Sidora tev nav ko būties, tas nav plāpa.“

Sidors to apliecināja ar skaļu riešanu.

„Es... es... lielskungs, gribētu... gribētu...“ puisis šņaudzīja cepuri rokās.

„Ko tad tu gribētu, Asnīti?“

„Es gribētu... precēties,“ Asnītis izspieda ar mokām un nosarka līdz pašiem ausu galiņiem.

„Tu gribētu precēties?“ lielskungs brīnījās, bet viņa balss skanēja jautri. — „Tas jau ļoti prātīgi no tevis, — viņš atstās savu tēvu un māti un pieķersies sievai. Vai ne tā, Asnīt?“

„Tak jau tā,“ Asnītis atbildēja gluži sajucis un nokaunējies.

Lielskungs piemiedza blēdīgi acis.

„Un kuņa tad ir tava izredzētā, ja tas nav vēl noslēpums?“

„Late... govju meita Zodiņu Late...“

„Nekas, dūšīga sieviete, Asnīt! Man šķiet, ka tev viņu kaitināt nebūs vis ievēlams.“ Pie tam barons noraudzījas zobgalīgi puiša sīkajā augumā.

Asnītis smaidīja.

„Viņa ir lēna, lielskungs,“ viņš atbildēja nedroši.

„Lai Dievs dod, Asnīt, lai Dievs dod! Dzīve ir mīkla, pilna dažādu pārsteigumu un noslēpumu. — Un ko tad es tev tur varu līdzēt?“

„Lūgtu jūsu atļauju.“

Lielkunga vaigs tapa ar reizi nopietns.

„Pret tavu precību man jau nav nekas pretī, Asnīt,“ viņš runāja laipni, — „tā tava darīšana — precies Dieva vārdā! — bet ka no tavas algas divi nevar dzīvot, to tu pats zināsi.“

„Alga nu gan priekš diviem...“

„Par mazu, par mazu, Asnīt! Tur nav ko gudrot. Un tavai vietai to palielināt — es arī nevaru; darbs to neienes.“

„Late jau varētu palikt par govju meitu kā līdz šim.“

Barons purināja galvu un cēla kāju seglu kāpslī.

„Tas neiet, ne uz kādu vīzi nē!“ viņš atbildēja stingri. — „Laulāti ļaudis nedrīkst dzīvot šķirti. Jau kopā dzīvojot velns tik viegli iespraužas starpā, ne tad nu vēl starp šķirtiem. Tu vēl esi jauns diezgan, Late arī, — paciešaties gadiņu, kamēr rodas derīga vieta. Jūsu mīlestībai tas nekaitēs.“

Barons bij jau zirgam mugurā. Zirgs sāka mīņāties un Sidors riet.

„Es jau būtu ar mieru,“ Asnītis steidzās izskaidrot, — „bet Late — viņa negrib gaidīt.“

„Kas? viņa negrib tevis gaidīt?“

„Tā ir, lielskungs!“

„Na, tad man tevis, Asnīt, žēl; bet muļķis tu būtu, ja tu uz viņu vēl tad domātu.“ Barons atlaida drusku pavadu, un zirgs devās slaidos rikšos, ar krūtīs iecirstu galvu uz vārtu pusi, Sidors aizdrāās papriekšu.

Asnītis nolūkojās brītiņu lielkungam pakaļ, tad uzlika cepuri galvā.

Muļķis es būt, ja tad vēl uz viņu domātot — jā, kā tad — muļķis, muļķis! Viņa manis nemīlē, viņa mīlē Ingu. Ingu, zināms... Tikai nezinu, kas mani pie viņas tā pievelk: sarkanie vaigi, gaŗās bizes, vai brūnās acis?... Muļķis es būt... zināms, zināms; simtu reiz muļķis, ne vienreiz vien; bet vai tad es būtu pirmais? Miljoniem tādu priekš manis bijuši, miljoniem tādu pēc manis būs... Nu, redzēs gan, ko Late uz to sacīs. Ja viņa patiesi mani atstums — nu, kā Dievs grib! tad zināšu, kādi ir sievieši. Man tad viņi lai vairs netuvojas.“

Puisis pacēla ņipri galvu un sita ar dūri gaisā.

„Tūdaļ došos pie viņas, — gribu skaidrību. Tik ilgam aitas var paganīt pats aitnieks. Viņš gan dusmosies, bet kas tad par to? Vai man nav tagad pasaulē viss viena alga?... Kādēļ gan cilvēki nav tik uzticami un labi ka niecīgie kustonīši? Vai pie aitām tādas blēdības var notikt?“ Pār Asnīša ģīmi pārlaidās smaids. — „Mīlās, mīlās aitiņas!... Kā viņas allaž brēkdamas steidzas man pretī, kad izdzird manu balsi, manus soļus!“

Late patlaban grūda no kūtsvirusus salmus pakaisām, kad puisis aizmāca viņas plecu. Meita stipri satrūcās.

„Hu, kā tu mani nobiedēji!“ viņa iesaucās, dziļi nopūzdamās.

„Tu biji nogrimusi domās un manis nemaz nepamanīji,“ Asnītis sacīja, itkā pārmezdam.

„Nu, ko tad tu tā velcies kā nāve!“ meita atcirta dūsmīgi.

„Latiņ, vai tad tev nemaz negribas zināt, ko lielskungs man teica?“ puisis runāja mīli un lūkoja meitai pieglausties.

„Paliēc rāms!“ Late uzklēdza sabozusies. — „Es neesmu ziņkārīga.“

„Bet Latiņ!...“

„Bet Latiņ! bet Latiņ! — Kas es tev par Latiņu? Vai tad es tev šodien jau neteicu, ko es domāju? Ko tu vēl gribi?“

„Tā taču nebij tava galīgā atbilde?“

„Zināms, nē; galīgo atbildi deva Anna, mani tevis dēļ līdz asinīm sadauzīdama. Gaidi vien, kad tad tu nāksi palīgā!“

„Vai es to zināju?“

„Tu nekā nezini... Nebūtu Ingus mani paglābis, diezin, vai pūce nebūtu acis izrāvusi.“

„Ingus, un atkal Ingus!“

Meita iespieda rokas sānos.

„Nu kas tad bij? vai tu man vari par viņu ko vairāk dot?“ viņa prasīja ļauni.

„Lielskungs saka, lai mēs vēl kādu gadu gaidot,“ puisis atbildēja sēri.

„Tu taču viņam teici, ka es negribu gaidīt?“

„Teicu... zināms, bet...“

„Nu — ?“

„Redzi, Latiņ, tā lieta ir tāda pavisam savāda... Saki, vai tad tu manis patiesi ne druskas nemīlē?“ Late smējās.

„Vai daudz tev no manas atbildes tiks?“ viņa noprasīja zobgalīgi.

„Tiks — netiks, vismaz zināšu...“

„Nu ko tad tu zināsi? ko tad?“

„Kā būt, kā nebūt.“

„Kā būt, kā nebūt? Labi, sacīsim, ka es saņemtos tevi drusku mīlēt, kas tad būtu?“
 Late pašķieba galvu un lūkojas kārdinoši puisam acīs. —
 „Kas tad būtu?... Latīņ, tad tev nebūtu grūti manis kādu gadiņu pagaidīt.“
 „Vai patiešām?...“
 „Tā lielskungs arī domā.“
 „Varbūt, ka jums abiem ar lielkungu taisnība, bet kas man gar to par daļu?“
 „Tev nava nekāda daļa? Nuja, tad tas arī gan būs taisnība, ko lielskungs vēl teica, tas ir, ka es būtot muļķis, ja uz tevi domātot.“
 „Kas? ko viņš teica?“
 Late, gluži pietvīkusi, pievirzījās puisam tuvāki.
 „Ka es būtot muļķis, ja tevi precētot.“
 Meitas acis zvēroja.
 „Un ka tu esi muļķis pa dzimšanai, to viņš tev neteica?“ viņa jautāja aizsulsusies.
 „Latīņ!“
 „Nelatiņo, es negribu, ka tu mani tā sauc. Starp mums no šās dienas viss beigts. Tu priekš manis neesi nekāds vīrs. Pie tas atzišanas mani Anna veda, un es viņai par to vēl pateikšos. Bez tam esmu Ingam solījusies un, ja citādi neies, gaidīšu uz viņu pat divi vai trīs gadi.“
 „Tā tad tu līdz šim mani esi tikai vilinājusi un mājījusi?“
 „Domā kā gribi — man vienalga.“
 „Lielkungam taisnība, es būtu muļķis, patiesi liels muļķis... paldievs Dievam, ka vēl tā!“
 „Un tagad taisies, ka tieci pie savām aitām! Man par kaunu ar tādiem runāties.“
 „Lai Dievs dotu, ka tevi lielāks kauns nepiemeklētu.“
 „Ne tava bēda būs.“
 Asnītis taisījās uz projām iešanu, bet vēlreiz atgriezās un uzmeta meitai gaŗu, žēlu skatu.
 „Tad nu uz visiem laikiem būtum šķirti?“ viņš jautāja klusi.
 „Uz visiem laikiem!“ Late noteica cieti. Pūsis savilka cepures širmi dziļāki uz acīm un lēniem soļiem devās projām. Meita turpināja mierīgi savu uzsākto darbu.
 Aitas bij Zaļajā pļavā pie upītes. Aitnieks stāvēja pļavmalā un nepacietīgi lūkojās uz muižas pusi.
 „Ko jods Asnītis ar lielkungu tik ilgi runājas,“ viņš sirdījās, — „vēl nenāk un nenāk! Bet mežsargs mani jau sen gaidīs krodziņā; kad tik nogaidījies neaiziet projām... Diez’, kas gan manam palīgam varētu būt par runāšanu ar pašu lielkungu? Ir tam kas uz sirds, — lai saka man, ko varēs — izdarīšu, bet ne pats uz savu roku pie lielkunga!... Kad tik nesāk sūdzēt vien... Na, tad gan pūsis laba gala neņems...“
 Asnīša atnākšana to daudz maz apmierināja, bet kad viņš pamanīja puīša bēdīgo izskatu, tad apmierinājās pavisam.
 „Kas tad nu, vai mušu noriji?“ aitnieks uzrunāja puīsi, izbrīnījies par viņa nošļukumu.
 „Vēl vairāk,“ Asnītis atbildēja vaļsirdīgi, — „man brūte atteica.“
 Aitnieks skaļi iesmējās.
 „Tik vien?“ viņš runāja jautri. — „Un par to tu esi tik nolaidies? Muļķi! priecāties tev vajaga, ka esi sprucis no nelaiemes vaļā.“
 „Nelaiemes —?“ Asnītis stiepa gaŗi. — „Un jūs to saucat par nelaimi? Kas tad vēl laimīgāki dzīvo nekā jūs ar savu sieviņu?“
 „Tā jau ļaudis domā, un es arī to, kad vajadzīgs, apliecinu, bet tev tik varu, Juri, sacīt: precēties ir labi, taču neprecēties ir vēl labāki. To aizbāz sev aiz auss. Un nu gani aitas, man jāsteidzas darīšanās. Kādu citu reizi parunāsim par šo būšanu tālāk.“

Aitnieks aizgāja. Jauneklis palika viens. Kas to šorīt būtu domājis, ka lieta tā nobeigsies! Mīļais Dieviņ! stiprini sirdi, bet tas sāp, kā sāp... Jau vesels gads, ka viņš ar Lati cerējās, mīlējās, un nekad viņa nebij to atstūmusi, allaž bijusi mīlīga, pat bucojusi, un nu — ar reizi!... Vai tas bij godīgi, vai tas bij cilvēcīgi? Nepatīk tev, saki no sākuma, nekārdini un nevilini cilvēkus!... Inga — jā, tas nu tas labais; kad tik vēlāk nenožēlotu. Redzēs gan, kāda dzīve ir dzērāja sievai. Kas zin, piedzīvos vēl to brīdi, kad nebūs maizītes ko ēst... Bet kad tad viņa grieztos pēc palīdzības pie viņa, pie Asnīša, ko tad gan viņš darītu? — Vai lai pateiktu tai viņas pašas vārdus: „Mēs esam šķirti uz visiem laikiem?“ Nē, nē! to viņš gan neteiktu. Viņš tai dotu maizi, naudu un kas tai vajadzīgs. Tā, zināms, viņš darītu, un tad tik vēl Late nojaustu, ko viņa zaudējusi. Viņa izlietu bagātīgi asaras — par vēlu! —

Kāds piebadīja pie Asnīša kājas. Viņš satrūkās. Balts jērs ar saitiņu ap kaklu stāvēja gana priekšā un uzlūkoja to lielām acīm.

„Ak tā, mana Mariņa atnākusi?“ Asnītis iesaucās gandrīz priecīgi, nometās ceļos un piespieda jēra galvu pie sava vaiga. — „Mana Mariņa, mana mīļā Mariņa?“ — viņš čuksteja aizgrābts.

Bet Mariņa tapa drīz nemierīga. Viņa bija saodusi sava drauga kabatā priekš viņas iebāzto maizes gabalu un sāka ar purniņu kabatu purināt.

„Kāda tu šodien nerātņa!“ Asnītis to norāja, bet tūdaļ arī bāza roku pēc garduma.

Nedēļu vēlāki barons Bistrōms lika aicināt Asnīti pie sevis. Pūsis ieradās lielkunga darba istabā gluži nobijies. Lielkungs smaidīja labvēlīgi.

„Nu, Asnīt,“ viņš to uzrunāja laipni, — „kā veicas ar precēšanos?“

„Nelāgi, lielskungs! Late man atteica.“

„Tiešām? Tikai tādēļ, ka tai gads vēl jāgaida?“

„Viņa laikam manis nemīlē,“ pūsis atbildeja pusbēdīgi, puskaunīgi.

„Hm, tad jau viņa pati nezina, ko tā grib.“

„Viņa sev izraudzījusi citu, govju pūsi Ingu.“

„Aa, tad otru! Tā tava laime. Un ko tad nu domā iesākt?“

„Ar lielkunga atļauju dzīvošu kā līdz šim.“

Barons smaidīja.

„No tam neiznāks nekas,“ viņš runāja rāmi, — „man par nožēlošanu, — tu man tūri labi patīci — tev būs taču mana muiža jāatstāj.“

Asnītis strauji nodrebēja, un viņa acis bailīgi pacēlās uz lielkungu.

„Lielkungs!... žēlīgais!...“ viņš stostījās. Barons paraustīja plecus.

„Tavā vietā jau sarunāts cits, vismaz pagaidām, tas pats Inguš...“

Asnīšam bij pilnas acis asaru.

„Ko tad esmu noziedzies?“ viņš gaudās žēli.

„Izņemot tavas precības domas, cita grēka pie tevis nezina.“

„Un tomēr...“

„Tomēr tevi atlaižu; jā, Asnīt, tas man jādara, jo to tu esi bagātīgā mērā pelnījis.“

Pūšam ritēja pār vaigiem asara pakaļ asarai, bet barons vēl arvienu smaidīja.

„Nu, vai tad tev šejienes tik ļoti žēl?“ pēdējais jautāja pēc brītiņa, — „jeb tev grūti no brūtes šķirties?“

„Man viņas vairs nav.“

„Un kas var tomēr zināt? Kad Late dabūs dzirdēt, ka Asnītis tiek pieņemts lielajā Virgas muižā par patstāvīgu šeferi (aitnieku), kuņam pat lielāka alga nekā Valdekas „šeferam“, un ka viņš var uz pēdām precēties — kas zin, kādi prāti tad var viņai apmesties.“

„Es... Virgas muižā par „šeferi“?“ pūsis burtoja pagalam sajucis.

„Tā ir,“ lielskungs turpināja labvēlīgi. — „Turienes barons Böllendorfs raksta man, ka viņš savā muižā gribot ievest aitkopību, un lūdz mani sūtīt viņam priekš tam noderīgu cilvēku. Es viņam ieteicu tevi. Šodien pienāca galīgā atbilde un algas noteikumi. Tu topi pieņemts.“

Asnītis dziļā pateicībā skūpstīja kungam roku. „Nu, nu,“ barons vairījās — „ne tik strauji. Vēl nav viss, ir vēl kāds smags noteikums.“

„Esmu ar visu mierā.“

„Nepārsteidzies, noteikums ir ļoti kutelīgs, viņš sniedzas sirdslietās.“

„Man vienalga.“

„Nu, nu, bet kad tas būtu, ka tu runā stāvošo vietu tikai tad dabū, ja neprecē Lati?“

Lielskungs uzlūkoja puisi pētoši.

Asnīša galva nokārās uz krūtīm, un viņa ģimīš nebija vairs redzams. Klusu klusu skanēja atbilde:

„Es viņu neprecēšu.“

„Nu, tad sarīkojies, ka jaunredel pirmdien vari doties uz jauno vietu. Muižas zirgi tevi aizvedīs. Vai tev vēl būtu kas, ko pieminēt?”

„Nekas, žēlīgais lielskungs!“ Asnītis noliecās skūpstīt lielkungam roku.

Kā puisis bija no lielkunga nokūlies līdz aitu gana mājai, to viņš pats lāgā nezināja. Viņš bija kā apreibis. Tam bija ap sirdi reizē priecīgi un bēdīgi. Tikai saraustītos teikumos viņš paspēja izstāstīt aitniekam savu laimi. Pēdējais uzņēma jauno ziņu nelabvēlīgi.

„To jau mūsu lielskungs prot,“ aitnieks rūca pikti, — „savus uzticīgākos kalpus viņš arvienu aizmirst. Vai gan viņa pienākums nebija papriekš aprunāties ar mani, ko es domāju? Bet nē, viņš tikai dara savu projām. Vai viņa izraudzītais cilvēks to darbu var darīt, par to viņam maza bēda.“

Aitnieks nospļāvās. Viņa sieva nesacīja nekā. Klusi tā izšļuka no istabas un aizmetās pie govju meitām, kuŗas patlaban mazgāja kādā toverī pie kūtīm rokas.

„Vai esat dzirdējušas jauno vēsti?“ aitniece sauca par gabalu.

Anna uzslējās stāvu un turēja slapjās rokas kā sastingušas virs toveŗa.

„Asnītis aiziet uz lielo Virgas muižu,“ aitniece turpināja, pienākusi meitām tuvāki.

Tagad arī Late uzslējās stāvu.

„Asnītis uz Virgu?“ Anna iejautājās. — „Ko tad tur?“

„Lielskungs viņam izgādājis brīnum labu vietu par aitnieku, daudz labāku kā manam vīram.“ Aitniece ņemās jauno vēsti sīkāki izstāstīt. —

„Pašam savs dzīvoklis ar trim istabām, pagrabs, klēts, varens deputāts un 100 rubļu naudā. Dzīve kā ķēniņam.“ —

Late bija nosarkusi un slaucīja priekšautā rokas, lai Anna nepamanītu viņu drebēšanu. Turpretī pēdējā ņemās iztaujāt aitnieci.

„Un kāpēc tad tavš vīrs labo vietu nepieņēma?“ viņa prasīja, neuzticīgi smaidīdama.

„Vai tad mūsu lielskungs nezināms?“ aitniece atbildēja aizvainota. — „Pie viņa taisnību velti meklēt. Mans vīrs tik ilgi jau kā kalpo, kaut vai reizīti būtu tā iedomājies, parādījis sirdi — nekā. Un tagad bez mana vīra ziņas viņš atdod labāku vietu Asnīšam, piena puikam, kuŗu mans vīrs izmācījis.“

„Tā jau nu gan, tā jau nu gan,“ Anna iemetināja, — „un tagad tavam vīram būs pašam aitas jāgana, nevarēs krogā sēdēt?“

„Nu, manu vīru bez palīga atstāt, — to lielskungs vis neuzdrošināsies, cik auša viņš arī nebūtu. Zina gan, ar ko tam darīšanas. Tagad par palīgu ielikts Inga, jau šodien no pusdienas iet ganos: Asnīšam esot jāsatasoties uz jauno vietu.“

„Inga!“ Anna sasīta rokas un sāka smieties. —

„Tavu joku!“ — viņa paskatījās uz Lati. „Tad ta nu mūsu meita ir pārrēķinājusies. Būtu tai palaimējies Asnīti pievākt, varētu tad precēties, pēc trīs nedēļām būtu Virgas cienmāte, bet kur tad

nu, Dieviņ, tagad liksies! Cerēja uz Ingu, tas nu vairs nevar precēties. Nē, tas jau tiesa, tas tiesa, nabaga Latīnai no dzimšanas būs nolemts tupēt veemētās. Tu žēlīgais, nemaz nebūtu domājusi, ka Asnītis tāds gudrs puika. Tīrā nelaime, ka pasteidzos ar Caunīti.“

„Vai tas tiesa, Late, ko Anna tur plukšķ?“ aitniece iejautājās rīdītājas balsī.

Bet Late mudīgi aizmetās projām.

Anna ar aitnieci nosmējās tai pakaļ.

„Tā jau iet, kad nepalaimējas,“ aitniece nobeidza valodu un soļoja tad uz vagarienes istabu.

Asnītis sēdēja istabā uz savas gultiņas un pārdomāja negaidīto laimi. Bij viņam tā gadījies kā aklam cālam grauds. Un tomēr — tomēr viņš knāba šinī graudā ar grūtu sirdi. Kā citādi lielkunga laipnība to būtu pārsteigusi, ja Latīna ietu viņam līdz uz Virgu! Kā slaveni viņi tur uzdzīvotu! Bet — nē, nē — sievieši ir viltīgi, viņš negribēja par tiem domāt. Lai priecājas Late ar Ingu, viņš gādās par saviem kustonīšiem... tie ir daudz uzticamāki un pateicīgāki.

Puisis pacēla miklās acis uz augšu un, itkā ilgodamies, izstiepa rokas uz priekšu. Istabā bij klusu... Aitnieks bij aizgājis jauno palīgu pārraudzīt, tuvumā nebij nevienas dzīvas dvēselītes. Lielskungs Asnīšam bij atvēlējis brīvdienas priekš sataisīšanās uz jauno vietu... bet kas gan puisim bij ko taisīties? Viņam jau vairāk nekā nebij kā gultiņa un balts koka šķirstiņš ar drēbēm. Tādēļ viņš varēja kaut vai tūdaļ braukt projām. — Ja nu apmeklētu radus un no tiem atvadītos? Bet kur tad bij viņa radi? Tēvs, māte miruši, brāļu, māsu nav, bet citi cilvēki, kas zin, visi viņa radi. Līdz šim tie gar aitnieka palīgu nebij likušie ne zināt, ja daudz, tad augstos svētkos viens otrs pie baznīcas bij spiedis tam roku un iejautājies: „Nu, Juri, kā tad sviežas?“ Varbūt, ka arī tagad tie nebūs daudz laipnāki. Lai labāk paliek, ko viņš ies pa pagastu daudzīties. Sāks vēl domāt, ka viņš grib ar savu jauno vietu lielīties. Kas viņam daļas gar radiem, kuŗi par viņu nerūpējas. Tās pāris brīvdienas viņš pavadīs sirsnīgi atpūzdamies.

Kāds grabinājās gar istabas durvīm. Varēja dzirdēt, ka krampis nācējam bij neparasts. Kas tas gan tāds būs? Vai aitniekam kāds viesis? Pilns ziņkārības Asnītis pagrieza galvu uz durvju pusi.

Durvis nedroši atvērās, un viņās parādījās Late. Meiča bij vareni uzposusies un ieelļojusies, bet ģīmis bij itkā asinīm pārliets.

Asnītis nobāla un lūkojās viņā plati ieplestām acīm.

„Nu tad labdien, Virgas kungi, vai viesus ar gaidījāt?“ Late sveicināja stomīgi un nedroši apstājās istabas vidū.

Viņa gaidīja atbildi, bet tā nenāca. Puisis sēdēja gultiņā sakniebtām lūpām.

Piepeši meiča sakustējās, paskrējās uz priekšu un apskāvās Asnīšam ap kaklu.

„Piedod, piedod, mīļais!“ viņa šņukstināja, skūpstīdama puīša acis, vaigus un lūpas. — „Netici tam, ko es tev uz kūtsvirusus sacīju... tas bij tikai joki. Tu man arvienu esi bijis mīļš, es tevi mīļēju arī tagad.“

Asnītis ievaidējās kā lielās sāpēs, tad atstūma skaisto skūpstītāju pie malas.

„Piedod, piedod, mīļais!“ meita lūdzās, atslīgusi gultiņā un paslēpusi asaraino ģīmi rokās.

Asnītis paņēma no gultiņas galvgaļa cepuri, uzbāza to uz acīm un klusiem soļiem atstāja istabu ne pušplēsta vārda neizmetis.

II.

Starp šālaika Baltijas muižniekiem ir sastopami vairāki tipi. Viens no visinteresantākajiem starp tiem ir tā sauktais īstais jeb veclaiku barons. Šis tips ir tuvu izmiršanai, un viņa locekļu skaits ir brīnum sīciņš. Šie ir vīri ar visiem bruņinieku tikumiem: konservātīviem politiskiem uzskatiem, nelokāmu dzelzs raksturu, taisnības mīļotāji un vārda turētāji. Uz šās šķiras barona dotu vārdu var

drošāki paļauties nekā uz rakstītiem dokumentiem. Pie tā arī viņus vispirms pazīst. Uz saviem gājējiem viņi skatās kā uz tādiem, kuŗi ir viņu dēļ radīti, lai būtu kas tiem kalpo; bet viņi arī par tiem gādā un rūpējas. Savu muižu un pagastu īstie baroni uzskata kā savu valsti, kādēļ neaizmirst pabalstīt skolas, baznīcas un labdarības iestādes. Un ne to vien, viņi arī pabalsta apkārtnes saimniekus viņu dažādos trūkumos un bēdās, bet par to arī prasa neaprobežotu padevību un paklausību visās vietās. Vismazākā pretestība sacel viņos nevaldāmas dusmas, kuŗas dažreiz sniedzas līdz trakumam. Tad viņi nereti nodara pārestības, tomēr vēlāki tās bagātīgi atlīdzina. Īstos baronus zemnieki bīstas, bet arī no visas sirds cienī un mīlē.

Virgas barons Ernests v. Böllendorfs piederēja pie šādiem īstajiem baroniem. Ne tik vien viņa ārpuse norādīja uz to: slaiks, cienības pilns un aristokratisks augums, pašapzinīgi, lepni ģimja vaibsti un mīlīgas, zilas acis, — arī pēc sirds un dvēseles viņš bij īsts bruņinieks. Gar saimniecību viņš personīgi nodarbojās maz. Tādas rūpes viņa uzskatos bij augstā dzimuma necienīgas. Turpretīm ar gājējiem viņš apgājās labi un savus pagasta saimniekus (tie visi dzīvoja uz nomu) vienkārši izlutināja. Daba tam bij visai strauja, un dūsmās īsi apcirptie mati uz galvas saslējās stāvu gaisā.

Pilī bij ieviesta stingra kārtība. Bez sulaiņa pieteikšanas neviens nedrīkstēja un nevarēja pie viņa kļūt. Bet bij arī stundas, kuŗā pat sulainis nedrīkstēja rādīties.

Taisni šādā nestundā gadījās Asnītim Virgā ierasties.

Licis vedējam pieturēt zirgus ārpus muižas sētas, puisis devās nedrošiem soļiem uz pili.

Pils bij liela divstāvu ēka ar divām ieejas durvīm, priekšpusē galvenajām jeb kungu durvīm, galā — mazajām, tikko saredzamām saimes durvītiņām.

Asnītis pienāca pie pils un lūkojās bailīgi apkārt.

Nebij nevienas dzīvas dvēseles, kas tam būtu varējusi parādīt ceļu pie lielkunga. Mazās durvītiņas viņš nepamanīja un tādēļ tuvojās lielajām. Durvis nebij aizslēgtas. Smagi viņas atvērās, un jaunais aitnieks piepeši atradās gaišā priekšnamā. Brītiņu viņš palika kā apstulbis stāvot un gaidīja, vai kāds cilvēks neiznāks tam pretī, bet kad viss palika klusu, tad sāka apskatīties, kas tālāki būtu darāms. Visapkārt bija vairāk durvju, un kādas tumšas, šauras trepes, kuŗas veda uz leju. Uz labu laimi Asnītis izvēlējās durvis, kuŗas atradās blakus trepēm. Bailīgi grabinādamies, viņš tās atvēra. Slaiks, stalts kungs uzsprāga kā bulta no rakstāma galda un pāris lielos soļos bij pie durvīm.

„Ko tu gribi?“ kungs brēca un tvēra Asnīti pie svārku apkakles.

„Es... es,“ pēdējais stostījās pārbijies.

„Vai tu nezini, ka pie sulaiņa jāpieteicas? Bet jūs man paliekat dienu no dienas nekaunīgāki, drīz sāksat uz galda kāpt, a? — marš, rakar!“ —

Jaunais aitnieks nemaz nedabūja atjēgties, cik viegli tas noripoja pa tumšajām trepēm zemē. Cepure vēlās pakal.

Piecēlies un aptaustījis sānus, lai pārlicinātos, vai nav kāda riba ielauzta, Asnītis iedrošinājās izteikt savas jūtas vārdos:

„Tad ta briesmas! vai pašam velnam virsū uzskrēju. Fu, kā nobijos! — Bet ko nu lai iesāku?“

Apakšā atvērās durvis un tanīs parādījās sulainis. Viņš bij troksni dzirdējis un saprata, kas notika. Tāds gadījums jau nebij pirmais.

„Lūdzu, esat tik labi un ienākat uz brītiņu še, pie manis,“ sulainis aicināja laipni.

Asnītis paklausīja un iegāja sulaiņa istabā. Te viņš atsēdās uz pasniegtā krēsla un noslaucīja mutautiņā sviedrus no pieres.

„Vai jūs no tālienes?“ sulainis jautāja.

„No Valdekas.“

„No Valdekas? Tad gan jaunais aitnieks?“

„Tā ir. Man no mūsu lielkunga ir vēstule līdzī.“

„Barons jūs jau vakar gaidīja. Tagad viņš errosies, kad dabūs zināt, ko pa trepēm nosviedis.“

„Kas? vai tad tas bij pats barons, tas jaunais, slaikais —?...“

„Briesmonis — jūs gan gribējāt teikt? — Jā, tas viņš ir; bet tik ļauns viņš arī nav, kā pirmā acumirkli varētu domāt. To tūdaļ redzēsāt.“

Atskanēja zvans.

„Jau zvana, tiksat saukti iekšā!“

Sulainis aizsteidzās.

Pēc maza brītiņa viņš bij atpakaļ un, pret Asnīti palocījies, sacīja:

„Lūdzu!“

Puisis bailīgu sirdi sekoja sulainim. Pēdējais uzvadīja to pa trepēm, atvēra tās pašas durvis, pa kuŗām Asnītis bij izsviests ticis, un ielaida iekšā.

Staltais kungs nāca, laipni smaidīdams, pretī un sita Asnīšam draudzīgi uz pleca.

„Maza pārskatīšanās, mīļais, maza pārskatīšanās! Es domāju, ka jūs būtu kāds cits bijis. Te jums būs par nepelnītajām bailēm.“ Lielskungs iespieda jauneklim saujā 10-rubļu gabalu. — „Kā klājas jūsu lielkungam.“

„Man ir no viņa vēstule,“ Asnītis atbildēja, turēdams kreisajā rokā dabūto naudas gabalu, ar labo izvilkdams vēstuli no sānu kabatas.

„Jūs atbraucāt uz jauno vietu?“ lielskungs jautāja, vēstuli atlikdams pie malas.

„Jā, lielskungs,“ Asnītis atbildēja bailīgi un slaucīja pieri.

„Tas ir labi, Valdekas lielskungs jūs ļoti slavē; ceru, ka pie manis darbosaties tikpat izveicīgi kā savā vecā vietā. Un tagad ejat, lai sulainis jums parāda jūsu dzīvokli. Ja jums kā vajadzīgs, tad sakat to sulainim. Pirmā laikā, kamēr jums pašam nebūs savas saimniecības, ēšanu dabūsat no muižas.“ Lielskungs griezās uz rakstāmā galda pusi, par zīmi, ka saruna beigta.

Asnītis steidzās nobuķot viņam roku. Par to barons tam noglaudīja galvu un uzsita uz pleca.

„Ir jau labi, mīļais, ir jau labi.“

Aitnieks manījās tikt laukā, bet pie pašām durvīm lielskungs to apturēja.

„Vai jūs pīpējat tabaku?“ viņš jautāja.

„Nē, lielskungs,“ jauneklis atbildēja.

„Tad labi. Gribēju jums sacīt, ka es nemīloju, kad muižā un ēku tuvumā tiek pīpots. Ganībā var pīpēt.“

Barons pamāja un Asnītis bij pa durvīm laukā. Te to sagaidīja sulainis.

„Vēlu daudz laimes,“ pēdējais sacīja glaimi un kratīja puīša labo roku, — „jums klāsies labi, jūs esat ieguvuši lielkunga labprātību uz visiem laikiem, un tas ir kontrakts uz visu mūžu. Vai neienāksiet pie manis atpūsties?“

„Paldies, bet atvedējs manis gaida. Zirgi nokusuši un gribēs ēst.“

„Nu, tad lai paliek uz citu reizi. Iesim uz jūsu māju.“

Apakšā, trepju galā, viņi apstājās.

„Es paņēmsu cepuri,“ sulainis aizbildinājās, iesteigdamies savā istabā.

Bet Asnītis pacēla acis uz augšu, uz līkajām trepēm.

„Dievs vien to zin, kā es te neesmu kaklu nolauzis,“ viņš brīnījās pie sevis, tad aptaustīja kabatā dabūto 10-rubļu gabalu. —

„Desmit rubļu! — nebūtu domājis. Nedzirdēts kungs, tādām kalpot nav grēks.“

Sulainis atgriezās ar cepuri galvā, un abi devās pa tumšiem koridoriem un mazajām saimes durvītiņām no pils ārā.

Aitu ganam bij uzcelta sevišķa mājiņa, taisni pretī aitu kūtīm. Mājiņa pastāvēja no četrām istabām un ķēķa. Pašam aitu ganam bij novēlētas divas istabas, nošķirtas caur ķēķi, otras divas govju meitām un citiem lopu kopējiem.

Kaut gan aitu gana istabas bij pilnīgi tukšas un kailām sienām, tomēr Asnītis bij priecīgi pārsteigts. — Viņam pašam par sevi nu būs divas jaukas istabas baltiem griestiem un zili krāsotām sienām — tas bij kas! Te viņš varēs vakariem strādāt vai lasīt, un neviens to netraucēs, nebūs jābīstas ne no kādām pļāpām, kā tas bij Valdekā, kur aitniece noglūnēja katru viņa kustēšanos.

Sulainis palīdzēja atvedējam ienest jaunā iedzīvotāja gultiņu un šķirstiņu. Abus nolika dībenistabā.

„Kad tad jūsu citas mantas vedīs — ?“ sulainis griezās ar jautājumu pie Asnīša.

Atvedējs rupji smējās.

„Citas mantas? — Man vairāk nekādu mantu nav,“ Asnītis atbildēja vientiesīgi.

„Un kā tad jūs domājat te dzīvot? Vajaga taču galda, krēslu — mēbeļu.“

Aitnieks paraustīja plecus.

„Vajaga...“

Brītiņu sulainis pagrozījās pa tukšajām istabām, tad atvadījās. Asnīša atvedējam viņš pavēlēja braukt pie muižas kučiera, tur dabūšot zirgi barību un arī pats.

Jaunais aitnieks palika viens. Tam sāka uzmākties ne visai priecīgas domas. Vai galu galā nebij muļķība, ka viņš bij šo vietu pieņēmis? Par laimi ilgi tam neatlikās laika gudrot. Nebij vēl pagājusi pusstunda pēc sulaiņa aiziešanas, kad aitnieka dzīvoklī ieradās daži strādnieki ar galdiem, krēsliem un zofaju.

Tos sūtot lielskungs, tā Asnīšam tika paskaidrots.

Jauneklis nezināja aiz brīnumiem un aizgrābtības ko iesākt. Mēmi viņš skatījās, kā strādnieki nolika atnestās mēbeles un viņa sirdī nocietinājās apņemšanās visu šo labu atlīdzināt pie lielkunga aitām.

Strādnieki vēl nebij ar mēbeļu novietošanu galā tikuši, kad istabā ienāca sārta jaunava, aizsējusies sniegbaltu priekšautu un rokā nesa lielu kurvi. Viņa palocīja koķeti pret Asnīti galvu un pasmaidīja.

„Te jums būs pusdiens, kungs!“ viņa sacīja glaimi un izveicīgām rokām sāka sarīkot vienu no tikko uzstādītajiem galdiem.

Galds drīz bij aplāts, un uz viņa parādījās maize, trauciņš ar zupu, cepetis, pudele alus, glāze un šķītvji.

Tik lepmi Asnītis nebij vēl nekad ēdis. Žēl, ka to nevarēja Late un Valdekas aitnieks redzēt. Pat pudele alus klāt, — tas jau gluži kā lielkungam.

* * *

Vēl tanī pašā dienā jaunais aitnieks uzņēma savus amata pienākumus. Vispirms viņš apskatīja aitu kūti. To viņš atrada par slapju. Bij jādzen visi mēsli laukā un apakšā jāliek drusku ieslīpa grīda. Citādi te nebij līdzams. Bez tam nebij nekādu nodalījumu priekš mātēm, atšķirtiem jēriņiem un vaislas aveniem. Tas viss bij tūdaļ ierīkojams, ja lietu gribēja nostādīt uz pareizām kājām. Tik diezin', ko lielkungs uz to sacīs? — Ja viņš gribēja, lai aitkopība atmestu cerēto peļņu, tad viņš nedrīkstēja pārlabojumiem pretoties.

Apskatījis kūti, Asnītis devās uz ganībām, lai apskatītu pašas aitas. Pagaidām viņas tika ganītas kopā ar govīm.

Bij tā ap divdesmit kustonīšu no elektaralmerino sugas. Visas baltas, ar gaŗu, ļoti smalku vilnu. Galva plata, ragi uz zemi noliekušies un sagriezušies, kakls resns un strups, rumpis slaiks, kājas stipras, un vidēji gaŗa, vālei līdzīga aste. Bet, diemžēl, aitas izskatījās itkā nogurušas. Daŗa kliboja, daŗa bij bēdīgi nokārusi galvu un tā stāvēja.

„Aitas jau ir gluži panīkušas,“ Asnītis griezās pie lopu gana, — „kādēļ jūs viņas ganāt tādās ganībās? Ganības te priekš vārigajiem kustoņiem par drēgnām?“

Gans paraustīja plecus.

„Kad lietus līst, tad ir visur slapjš,“ viņš atbildēja rupji un uzgriezta jaunajam aitniekam muguru. Asnītis nesacīja ne vārda. Viņš griezās atpakaļ uz muižu un lūdza sulaini, lai pieteic to vēlreiz lielkungam.

Lielkungs saņēma aitnieku sakrunkotu pieri.

„Es jau jums, mīlais, teicu,“ viņš sacīja skābā balsī, — „ka jūs savas vajadzības varat uzdot sulainim.“

„Tūkstoš paldies, žēlīgais lielkungs!“ Asnītis nobuchoja kungam roku. — „Pats esmu apgādāts uz labāko, bet aitiņām nav labi. Par viņām tad gribēju lielkungam lūgt. No kūts būtu jāizdzen vecie mēsli, jāpaliek grīda apakšā un jāierīko aizgaldas. Aitu viena daļa ir slima; tās vairs nedrīkstētu ganos laist, bet būtu mitināmas kūtī. Priekš tam būtu vajadzīgs smalka siena un auzu. Zaļbarība — āboliņš, vislabāki baltais, lucernes, esparsetes vai raizāle jau gan vairs nebūs dabūjamas. Tad arī no rītiem visas aitas būtu kūtī ēdināmas, kamēr nokrīt laukā rasa. Ar govīm tās arī vairs nevar kopā ganīt, tādēļ ka aitas nepanes tik smagu ganību...“

Lielkungs klausījās ļoti uzmanīgi, un krunkas no pieres nozuda arvienu vairāk. Piepeši viņš uzlika Asnīšam roku uz pleca un sacīja:

„Rīkojaties, mīlais, kā vajadzīgs; priekš tam es jūs esmu pieņēmis. Bet visu, kas jums nepieciešams — strādniekus un materiālu — prasat no muižkunga. Es viņam rakstīšu.“

Barons nosēdās pie rakstāma galda un uzmeta uz strēmeles papīra pāri rindu lielu, stīvu burtu. Ar to Asnītis tika atlaists.

Un tad Asnīšam iesākās grūts, rūpju pilns darbs. Mēslu izdzīšana un grīdas ielikšana negāja nemaz tik ātri un viegli, kā viņš bij domājis, jeb labāki sakot, gribēja. Pa to starpu nebij nekur kur aitas likt. Trūka arī siļu un citu ēdināmo ietaišu. Viss bij gādājams. Pie darbiem vajadzēja viņam pašam visgažām būt klāt, ja negribēja, lai strādnieki darbu samaitātu; bet visgažām klāt būt viņš nevarēja, tādēļ ka bij arī jāstāv pie aītām.

Aitas bij ļoti bailīgas un nelaidās cilvēku tuvumā. Tas stipri apgrūtināja slimo aitu nošķiršanu no veselajām, viņu kopšanu un pārmeklēšanu.

Lai bailīgos lopiņus kaut cik apradinātu un pielabinātu, Asnītis baroja tos ar maizi; bet no rokas viņi neēda tomēr. Bij jāpaciešas un jāpieliek vairāk laika.

Pat naktīm aitnieks gāja uz kūti; runāja uz aītām glaimu vārdus un deva tām no mazas vācelītes auzas ēst.

„Parau' nu, kā mani bērniņi saguluši!“ viņš smējās, pārlicies pār aizgaldas malu, — „tīri kā māsas. Bet tu — tu, vecenīt, tur kaktā, tev laikam miedzīņš vēl nenāk? Varbūt gribas ēst? Nāc, paēdies drusku auziņu.“

Asnītis sniedza aītai pretī vāceli ar graudiem. Aīta tuvojās vācelei nedroši, it kā kautrēdamās, bet beidzot kārdināšana tomēr pārspēja bailes. Auzas jau it brangi smeķēja! Viņa sāka ēst. Tas iekārdināja arī citas. Drīz auzu kārīgo purniņu bij tik daudz, ka visiem nebij rūmes vācelē.

„Rāmāk, rāmāk, bērniņi!“ aitnieks pamācīja tēvišķā balsī, — „citādi izbārstīsāt auzas mēslos. Paklau' tu — strupausīt! Negrūsties tik lieliski. Te visām vienādas tiesības, tu neesi nekāda kundze. Tādā kārtā Migactiņa nekā nedabūs; viņa ir kauniģa meičiņa. Kaut jūs citas ņemušas viņu par priekšzīmi...“

Pirmie mēneši pagāja Asnītim gandrīz nemanot. Pienāca rudens. Vakari tapa tumši un gaŗi. Rīti bij vēsi. Dažreiz salna gulēja uz zāles līdz pusdienai. Aitniekam radās vaļas brīži, sevišķi vakaros, ar kuŗiem tas nezināja nekā iesākt. Dzīlā vientulībā viņa divās istabās sāka to nospīest.

Biežāk un biežāk jauneklā domas aizklīda uz Valdeku un kavējās pie Lates.

Puisis guļ, augšpēdu atmeties gultiņā, rokas salicis zem galvas, labo kāju nokāris gar gultas malu, skatās lampas liesmas riņķī pie griestiem un — domā... Ko gan tagad Latīņa dara? Vai būs jau ar Ingu apprecējusies? — Laba dzīve viņai pie tā nebūs, tas Dieva tiesa. Ak, kaut jel sievieši nebijuši tik viltīgi!... Vai te neizskatītos tagad citādi, ja Late nebūtu bijusi tik blēdīga? Tagad Asnītis ar viņu būtu vīrs un sieva. Viņš koptu aitas, viņa rīkotos pa māju; bet vakaros, kā piemēram tagad, viņi nosēstos abi uz zofaja vai gultas malas un stāstītu viens otram, ko pa dienu piedzīvojuši. Trūkums tiem nebūtu jācieš, alga ir laba, dzīvotu, kā jāsaka — cepures kuldami. Kas zin, varētu pat drusku iekrāties ... — vecuma dienām. Kas tā būtu par jauku dzīvi! — Jauka? — Un kad sieva sagaida vīru ar slotas kātu mājās, pastāvīgi rājas un plosās? — — Vai Valdekas aitnieks nebij sacījis, ka precēties esot labi, bet neprecēties vēl labāki? — Un tas niekus nerunās, viņš ir gudrs un piedzīvojis vecis. Zināms, pašam sava saimniecība gan patīkama lieta, nav tev jāskatās uz svešām rokām, nav jāgaida uz kumosu ... Bet kas tad viņam, Asnīšam, liedza uz savu roku ierīkoties? Ļaudis sāka čukstēt niekus par Mariņu, viņa ēstnesēju. Nāks šīs valodas lielkungam ausīs, kas zin, kas tad notiek? Pazaudēs vietu Mariņa, pazaudēs vietu arī aitnieks. Nē, nē! tā vairs uz priekšu nevar palikt. Jālūko salīgt kāda večiņa un jāietaisās pašam savā maizē. Varbūt, sulainis še varēs dot vēl labu padomu, tam daudz pazīstamu, zinās derīgu veceni...

Lai kaut kādi saīsinātu laiku, Asnītis ņemās taisīt aitām kakla siksnīņas. Pie tām viņš vēlāki piestiprinās lieku ādiņu ar aitas vārdu, vecumu un pārdošanas gada skaitli. Tādu joku: un tad viņam nāksies noturēt lieliskas kristības! Ka tikai visām aitām vārdu vien pietiktu ... nesmukus vārdus viņš neliks ... Hermīne, Rozemunde, Cecilija, Jūlija, Malvine, Ernestine, Rozālija, Emīlija ... na, kas zin, pietiks gan. Aveniem viņš liks Arturu, Mičeli un Krišu. Tie tādi cienīgāki vārdi. Tad arī būs jāietaisa grāmata, kuŗā jauno draudzi ierakstīt. Protams, grāmata būs tikai priekš Asnīša paša vien un ne priekš kunga. Katrai aitai būs sevišķa lapas puse, un tanī ierakstīs viņas vārdu, dzimšanas gadu, ikgadējo vilnas ražu, atnešanas, slimības un visu citu, kas būs no svara. No piezīmēm varēs spriest, kuŗa aita turama, kuŗa nē. Bez tam vecāku par 8 — 10 gadu viņš nevienu aitu neturēs. Kuŗa būs atsniegusi zināmo vecumu — tiks pārdota.

Paldies Dievam, šis darbs aizņēma visu Asnīša prātu un neļāva drūmajām domām to nomocīt. Garie vakari patecēja ātri, un gluži nemanot pienāca ziemas svētki. Kādu dienu īsi priekš svētkiem, taisni ap pašu pusdienas laiku, barons fon Böllendorfs piepeši ieradās pie aitnieka.

Puisis patlaban rakstīja jaunietaisītājā grāmatā pēdējo aitu. Viņš bija tā nogrimis savā darbā, ka nemaz nemanīja augsto viesi ienākam.

„Jūs tur ko rakstāt, mīļais?“ lielskungs jautāja, nostājies aitniekam blakus.

Pēdējais uzsprāga kājās.

„Žēlīgais — piedodat — es — es — “ Asnītis stostījās kā pieķerts ābolu zaglis.

„Kā tad, kā tad — redzu jau, ka jūs rakstāt,“ barons mierināja puisi, laipni smaidīdams, — „tas labi, rakstāt vien.“

„Es ... tik tāpat ... aitas ...“

„A, jūs pierakstāt aitas?“

Lielskungs pašķirstīja grāmatu un lasīja:

„Eveline.

Dzimusi 1859. g., jāpārdod — 1869. g.

Cirpta: 1862. g. 15. jūlijā.

Vilnas deva: $2\frac{3}{4}$ mārciņas.

Atnesusies 12. novembrī — aitiņu Paulini.“

„Ā — ā!“ barons brīnējās. — „Nebiju gaidījis, — nebiju gaidījis!“

Asnītis apjuka. Viņš nesaprata, vai lielskungs par viņa darbu zoboja vai dusmoja. Tādēļ viņš ņēmās itkā taisnoties:

„Tas tik tāpat... lai zinātu, kuŗa aita turama, kuŗa nē...“

„Ļoti labi, mīlais, ļoti labi. Un kā tad citādi?“

„Paldies Dievam, aitas ir atžirgušas, tikai Anlīze vēl sirguļo. Man šķiet, ka viņa šo ziemu nepārcietīs.“

Lielskungs gardi smējās.

„Nu jā jā, tas par Anlīzi, bet kā tad ar jums pašiem? Sulainis man teica, ka no jauna gada gribot ierīkoties paši savā saimniecībā... vai tiesa?“

„Tā ir, žēlīgais lielskungs. Ļaudis sāk par Mariņu aplam runāt.“

„Par Mariņu?“

„Jā, par kukņas meitu Mariņu. Viņa man nes ēst.“

Barona piere savilkās tumšās krunkās un, ne vārda neteicis, viņš pusteciņus atstāja Asnīša dzīvokli.

Puisis muti vien ieplēta. Kas tad nu būs? Vai lielskungs saskaitās? Vai ko aplam izrunāju?

* * *

Ziemas svētku priekšvakars.

Ļautiņi tekalēja kā skudras, kuŗu pūlī iemests svešs priekšmets. Pat nabagākās kalpu sievas ģimī lasāms uztraukums, steidzība... Bērni stiepj gaviļēdami eglītes un skuļas dzīvokļos. Sniegs un ziemas aukstums viņus pie tam ne druskas nekavē. Kas par to, ka svārciņi cauri, un no tēva caurās tupeles izlīduši sarkani kāju pirkstiņi. Iepūtīs rociņās siltu dvašu — būs viss labi. Bet kas par prieku būs, kad māte vakarā aizdegs divus trīs sveces galus, kad izgraižītie avīžu papīri sāks čaukstēt, kad vecākās māsas nodziedās: „Jūs, bērniņi, nāciet...“ kad pēc tam māte izdalīs pašas ceptos plāceņus un cels galdā sutinātos kāpostus ar gaļu! Ko visu šādu prieku labad nevar paciest!

Un arī Virgas pilī sparīgi rīkojās līksmības vakaru pa godam sagaidīt. Vēl priekš pusdienas kučieris atbrauca no dzelzceļa pietātnes ar diviem vezumiem dažādu paku. No brūveŗa pārveda veselu mucu alus. To došot muižas ļaudīm izdzert, tā bij sulainis pačukstējis. Lielajā zālē tika ienesta eglīte. Bez pašas lielmātes un „kambarjumpravām“ nedrīkstēja tur neviens ieiet. Sulainis skraidīja apakšā pa ķēķi un gudroja, ko gan lielskungs viņam šogad dāvināšot.

„Man būs kleite, to es zinu skaidri,“ Mariņa nosacīja cieti.

„Man kažoks,“ saimniece miēja.

„Tad gan no tupiņiem?“ sulainis zoboja.

„No — tupiņiem — paskat' vien!“ saimniece sirdījās aizvainota. — „Pašu gan laikam zelta krēslā sēdinās!“

„Pēc tāda goda nemaz nekāroju, kaut gan to sen jau esmu izpelnījies,“ sulainis pacēla degunu uz augšu un piemiedza kreiso aci, — „man pietiks ar roņādas zābakiem, pudeli laba vīna un rubļiem 10 naudas.“

„Klausies, klausies tikai — lielības maiss!“

Sulainis piesita knipi un smiedamies aizsteidzās projām.

„Vai tu biji pirmīt augšā?“ saimniece jautāja Mariņu.

„Biju, bet pa atslēgas caurumu nevar nekā redzēt,“ meiča atbildēja noslēpumaini.

„Un jumpravas — vai tad nevienu nesatiki?“

„Kā ne, Fanniju.“

„Nu — ?“

„Negribēja nekā izstāstīt. Teica tikai, ka aitnieks dabūšot visas ķēķa lietas.“

„Parau’, kas tādām draņķim par laimi. — Un mums —?“

„Atteica, ka nezinot.“

„Jau nu nezin!“

„Kā nu nezin, tikai negrib teikt. Asnīšam ir laime, tas tiesa.“

Bet Asnītis negaidīja nekādas laimes. Viņš staigāja no istabas uz kūti un no kūts uz istabu. Pie tam viņa vaigs bij rūpju un baiļu pilns. Anlīze bij stipri savārgusi un varēja katru acumirkli krist. Nabaga aitiņa! —

Metās krēsla.

Nodevis aitām vakara barību, Asnītis devās pie miera. Viņš nosēdās istabā pie galda, iedezzināja lampu un sāka pārdomāt šā vakara nozīmi. Visos logos spīdēja spodras uguntiņas, visos dzīvokļos valdīja līksmība, tikai viņš bij viens pats — viens vientulis savās divās istabās. Muižkungs tam pagājušā pirmdienā bij izmaksājis pirmā pusgada algu — 50 rubuļus, no lielkunga dabūtie 10 rubuļi arī vēl nebij izdoti; varētu izrīkot spožu eglīti, bet priekš kā? Bez aitām tam nebij neviena rada, biedra, ne drauga. Neviena, neviena — vientulis un atkal vientulis! — un neviņus uz galda nokrita mirdzošas rasas lāsītes.

Te istabas durvis atsprāga ar troksni vaļā un pa viņām iedrāzās sprēgādama kā granāta Mariņa.

„Aitniek! ko guļat, nākat uz pili, lielskungs sauc,“ viņa vēstīja steidzīgi un tūdaļ griezās uz iešanu, bet durvīs vēl apstājās. — „Eglīti tūdaļ aizdedzinās... jūs dabūsat visas ķēķa lietas, varēsāt precēties kaut vai šovakar.“ Meiča pašmūkšķināja kārdinoši lūpas un aizcirta aiz sevis durvis.

Asnītis steidzīgi piecēlās, noslaucīja divielī acis un ģīmi, apģērba apnēsāto svārku vietā jaunus, uu knašiem soļiem devās uz pili.

„Ķēķa lietas? Kas par ķēķa lietām? Ko Mariņa muld?“

Šauro trepju galā bij sapulcējušies visa muižas saime. Sulainis bij patlaban uzsaukts augšā. Katru acumirkli viņš varēja atgriezties pasaukt citus.

Asnītis nostājās citiem aiz muguras. Tomēr meitas bij viņa atnākšanu pamanījušas, sačukstējās un sāka smieties.

„Vai rimsaties, ēverģēles!“ saimniece tās apsauca. — „Vai tagad ir laiks ņirgāties!“

Meitas apklusa. Šur tur atskanēja pa dievbijīgai nopūtai, tad iestājās dziļš klusums...

Piepeši viss pūlis saviļņojās. Sulainis parādījās trepju augšgalā un māja ar roku.

Katrs steidzās pirmais tikt iekšā. Izcēlās troksnis, brīkšķēšana un kņada.

„Klusāki, klusāki!... Neielaužat trepes!“ sulainis brīdināja.

Atvērās lielās zāles durvis un apstulbinoša gaisma plūda nācējiem pretī. Slaika eglīte staroja vienās liesmās, zeltā un sudrabā.

Lielskungs un lielmāte stāvēja eglītei blakus un sagaidīja savus gājējus. Pēdējie metās skūpstīt kungiem rokas. Asnītis sekoja citu priekšzīmei.

„Tas mūsu aitnieks,“ lielskungs sacīja pa vāciski uz lielmāti, kad Asnītis noliecās pie viņas rokas.

„Liekas būt prātīgs jauneklis,“ lielmāte atbildēja un pagrieza savu gurdeno ģīmi ar lielajām acīm pret sanākušajiem.

„Vai te ir visi?“ viņa jautāja.

„Visi, lielmāt!“ sulainis apliecināja.

„Tad dziedāsim to smuko dziesmiņu: „No debesīm būs man atnest’!“

Lielmāte nosēdās pie klavierēm, ļaudis nokāsējās, balti, slaiki pirksti nospieda klavieru taustekļus ... Vienkāršā dziesma plūda spēcīgi un svinīgi plašajā zālē.

Aitniekam acis sāka ātrāk mirkšķināt, un kaunīgi viņš aizvilkās citiem aiz muguras.

Dziesma nobeidzās. Ļaudis apstāja eglīti un sāka to no visām pusēm apbrīnot. Lielmāte brītiņu nogaidīja, tad ņēmās izdalīt dāvanas. Tika pasniegti saldumi, drēbes, priekšauti, siltie kamzoli,

lakati ... Sulainis dabūja ziemas cepuri, siltus cimdrus un 5 rubļi naudā. Viņš nelikās būt visai apmierināts. Saimniece skaudīgi smīnēja.

Tad nāca Asnīša rinda. Mariņa nebij melojusi; viņš dabūja pilnīgu ķēka ietaisi: traukus, kastroļus, pannas, katliņus, sālnīcas, piparnīcas — nebij nekas aizmirsts. Jauneklis bij gluži apstulbis aiz pateicības jūtām. Lielskungs berzēja priecīgi rokas.

„To jūs esat pelnījuši, to jūs esat pelnījuši, mīlais!“ viņš runāja laipni un glaudīja puīša plecu.

Prieka brīži ir īsi. Svecītes izdega un sāka apdzist. Dāvanas bij izdalītas. Ļautiniem bij jāatstāj plašā zāle un jāvirzās uz saviem šaurajiem dzīvokļiem. Bet viens prieks tos šovakar vēl sagaidīja — svētku vakariņas un muca alus. Tādēļ tad visi tik steidzīgi buchoja lielkungiem rokas, šovakar pēdējo reizi, un manījās pa šaurajām trepēm zemē. Pirms devās uz veclāpa mazgātavu, kuņģi bij mielasts sarīkots, bij taču jānoliek pie vietas dabūtās dāvanas, un tās vēl labi jāapskata.

Sulainis ar Mariņu palīdzēja Asnīšam aiznest viņa mantas.

„Asnīšam nu jāprecas, tur nekā nevar darīt,“ jautrais skuķis ceļā pļukšķēja.

Sulainis tam pilnīgi piekrita.

„Tā ir lielkunga cieša griba un pavēle,“ viņš piemetināja nopietni.

„Pavēle?“ Asnītis atkātoja izbījies.

„Nu, zināms, pavēle. Vai tad jūs nesaprotat, ko ķēķa lietas nozīmē? Smalki sakot, tas ir mājienš puķu valodā.“

„Asnītis gan laikam domā, ka lielskungs grib to par ķēķu izmācīt,“ Mariņa smējās.

Smējās arī Asnītis, un piepeši tam iesāvēs prātā: kā būtu, kad viņš precētu šo pašu Mariņu? Viņa ir skaista, daudz skaistāka par Valdekas Latiņu, — Latiņa, taisnību sakot, nebij nemaz skaista — ar tādu rupju, sarkanu ģīmi un kaulainu degunu, — bez tam, Mariņa bij daudz attapīgāka. Kas zin', meiča būtu ar mieru. Un tad vēl šovakar viņi sēdētu kopā uz zofāja, Asnītis apliktu tai roku ap vidukli, un viņa elsodama pieglaustos tam pie sāniem ...

„Asnīt, Asnīt! neprecēties ir taču labāki...“

Sulainis, it kā aitnieka domas uzminējis, pagriezās pret meiču un sacīja:

„Mariņ! tu par velti zobus mizo, kas zin', Asnīša kungs uz tevi pašu ir acis metis.“

Paldies Dievam, ka krēsla apsedza jaunekļu ģimjus, citādi runātājs būtu par savu vārdu iespaidu pārāk uzpūties.

„Sulain! bet jums arī nemaz nav kauna!“ Mariņa iesaucās dusmīgi.

Asnītis nodrebēja. Cik dusmīgi — redzams, arī tā viņa negrib. Diemžēl... viņas visas vienādas. Visgažām viena un tā pati cilpa, iebāz galvu — tūdaļ nožņaug.

Dievs ar viņām!

„Aitniek! vai tad jums nekā nav ko teikt?“ sulainis ievaicājās. — „Mariņa ir branga meiča, būs saimniece kā uguns.“

„Kas tad man tur ko teikt?“ Asnītis atbildēja negribīgi. — „Uguns jau ir — kā tad.“

„Un jūs domājat, ka pie jūsu ķēķa lietām viņa nepiederētu?“

Mariņai aizrāvās elpa. Nudie', sulainis ir tīri traks, tik tiešu jautājumu! Bet nu redzēs, tagad izšķirsies... Viņa palieca galvu uz priekšu un klausījās.

Kādu laiku bij dzirdama tikai Asnīša smagā elpošana un sprauslošana, it kā viņš ar kādu cīnītos, tad nāca gluži vienaldzīga atbilde:

„Ko nu! pie lielkunga viņai vieglāks dienests un lielāka alga, kur es tik dārgu kalponi...“

„Kalponi?“ Mariņa iekliedzās kā no suņa kosta. — „Oho, jaunskungs, kas šim prātā! — Kad tad es jums par kalponi esmu piedāvājusies? Jeb, varbūt, jūs uz tādām domām nākuši caur to, ka jums palīdzu jūsu krāmus nest? — Tad nesat paši tos!“

Skanēdami un dārdēdami katliņi un pannas sabira sniegā. Mariņa gāja atpakaļ uz pili.

„Tad ir velna skuķis!“ sulainis smējās pilnā kaklā un sauca spītņiecei pakaļ: — „Mariņ, Mariņ, vai tu prātu zaudējusi? Kas tā par niekošanos!“

Bet Mariņa pat neatsaucās. Viņa slaucīja priekšautiņā asaras un sacīja pati pie sevis: „Govju meitām taisnība, viņš būs bijis kādu laiku turkos par sievu sargu... Dievs sod' tādu puisī! Visu laiku nesu tam gardākos kumosus, baroju kā pīļu tēviņu — lūk še: pat par kalponi viņam nederu.“

„Viņas visas tādas, viņas visas tādas!“ Asnītis čukstēja skumīgi un mēģināja Mariņas nomestās lietas sagrābāt.

Par laimi dzīvoklis nebija vairs tālu.

„Uguni nemaz netaisāt,“ sulainis sacīja uz aitnieku, kad bij pārkāpuši pār istabas sliekšni. — „Noliksīm mantas tepat zemē un iesim vakariņās.“

„Paldies, sulain, par palīdzējumu, bet ēst gan man nemaz negribas.“

„Nerunājat niekus! Kad tad vēl tik jautru vakaru sagaidīsāt? Tādi nāk, ja daudz, — par gadu reizi.“

„Lai nu, lai...“

„Kas par tiepšanos! Kādēļ tad negribat nākt? Labas vakariņas, muca alus, dārza puisis ar harmonikām, deja, skuķi ... kas tad virs zemes vēl jaukāks? Jeb vai jums no Mariņas bail? Na, kad tik paši gribēsāt, viņa uz ceļiem jūs nolūgsies.“

„Man viena aita, Anlīze, slima.“

„Aita? — Anlīze?“ — sulainis smējās kā kutināms. — „Tad tā tā nelaime? Ha, ha, ha, ha, ha! tad negribu jūs pierunāt, lai Dievs sarg'! pienākums pār visu. Tik jau nu piesargāties tādus iemeslus citiem ļaudīm izpaust, viņi jau tā par jums šauj dažu asu vārdu.“

„Lai šauj, man maza bēda.“

„Kā zināt,“ sulainis norūca uzpūties. — „Ar labvakaru!“

„Ar labvakaru!“

Asnītis iededzināja mazu lampiņu, pārmija jaunos svārkus pret vecajiem un ielika lampiņu lukturī.

„Eh sievieši, sievieši!“ viņš pie tam ņurdēja.

Laiks bija stipri salts. Gar māju pakšķiem un sētām daudzījās lausks. Pūta ass ziemeļi un taisījās uz putināšanu. Kautkur ņaudēja kaķis glēvi nelabā balsī.

Asnītis bij aizsedzis lukturi ar svārku stūri, lai vējš lampiņu neizdzēstu, un atvēra aitu kūts durvis.

Tā bij, kā viņš bij gaidījis: slimā aita bij atnesusies. Viņa gulēja izstiepusies nomaļus no citām aitām, un mazs, balts jēriņš uz ļoganām kājiņām meklēja zīst.

„Cik nevarīgs, nabadziņš,“ aitnieks runāja līdzcietīgi un iegāja aizgaldā.

Dažas aitas piecēlās, nāca tam pretī un laizīja rokas, citas palika mierīgi gulēt.

„Nabaga kustonīši!“ Asnītis nožēloja iztraucētās aitas, — „jums pat svētku vakarā neļauj mierīgi atdusēties. Bet paciešaties drusciņ, tūdaļ iesu projām, gribu tikai apraudzīt slimnieci.“

Viņš pacēla lukturi pār slimo aitu un ievaidējās. Aita bija nosprāgusi.

„Žēlīgais Dievs ... beigta! — Un tu, mazā dzīvībiņa,“ Asnītis paņēma jēriņu klēpī, — „tu meklē pie mirušās zīst.“

Aitnieks piespieda jēriņu pie krūtīm un sildīja to ar savu dvasi. Bet pēc brītiņa viņš to nolika rūpīgi zemē un čukstēja: „Tā nevar atstāt, mirone nevar palikt starp dzīvajiem.“

Viņš saņēma to vārīgi pie kājām, izcēla no aizgaldas un noguldīja durvju tuvumā uz tīriem salmiem.

„Nabaga Anlīze,“ viņš gaudās žēli, — „un taisni šonakt tev vajadzēja beigties! Citiem dzīvību dodama, tu pati esi aizgājusi nāvē.“

Jēriņš aizgaldā sāka žēli brēkt, un viņa brēkšana izklausījās kā sāpīga raudāšana. Aitniekam piesitās pilnas acis asaru.

„Tūliņ! tūliņ! ... es jau nāku,“ viņš atsaucās kustināts un steidzās atpakaļ uz aizgaldu.

Viņš paņēma brēkulīti klēpī, satina svārkos un devās no kūts laukā.

„Ja nu arī man nav piena, ar ko to šovakar pabarot, tad vismaz pie manis gultā viņš nenosals,“ Asnītis prātoja.

Un kautgan vēl bija diezgan agrs, aitnieks noslēdza istabas durvis, izģērbās un likās gultā, lai varētu jēriņu sasildīt.

* * *

Ziemas svētku rīts.

Svīda spodra un salta gaisma. No cilvēku dzīvokļiem pacēlās kūtri dūmu rmuti, — pacēlās, sarāvās lielajā aukstumā, pārvērtās par baltu miglu un pazuda. Nama mātes un zeltenes jau bij piecēlušās, iekūrušas pavarda uguni, uzcēlušas uz tā katliņu vai trumuli kafijai, sildījās uguns priekšā un sukāja gaļos matus. Bet vīrieši šļaucījās vēl pa gultām, saldajā apziņā, ka šorīt var gulēt pēc patikšanas ilgi. Tikai tēvaiņi sāka uztaisīt pīpīšus un laist sūrus dūmus gaisā. Visjaunākie ģimeņu locekļi, tos ieelpojuši, sāka ņurdēt, šķaudīt, kāstēt un raudāt.

Asnītis nebij gandrīz visu nakti acu aizdarījis, baidīdamies nospīest mazo līdzgulētāju, bet uz rīta pusi cilvēks bij tomēr iemidzis. Tagad tas pamodās un atvilka uzmanīgi apsegu. Jēriņš bij pieglaudies pie viņa un saldi dusēja. Tad lopiņš piepeši pakustējās, iebrēcās tā tumši un neskaidri, kā pa miegam, un badīja ar galviņu savu glābēju.

„Nabadziņš grib ēst,“ Asnītis runāja žēli un rāpās no gultas laukā, — „bet pagaidi, tūdaļ atnesīšu no moderes pienu.“

Žigli viņš apģērbās un uzlika cepuri galvā. — Bet kā tad būs? Vai modere dos pienu tāpat, jeb būs jāmaksā? Jēra daļai bij jādabū no muižkunga zīme, citādi nevar — tāda tā kārtība, bet kas tad lai tāda nieka dēļ muižkungu tagad traucē!

Modere patlaban ar visu ģimeni sēdēja pie kafijas galda, kad Asnītis tur ieradās.

„Dievs gausina brokastu!“ ienācējs sveicināja godbijīgi.

„Paldies, paldies!“ modere atbildēja un pacēla galvu. — „Parau, kur tad tik agrs viesis?“

„Nāku pie jums ar lūgumu.“

„Nu, nu, tas būs kas svarīgs, jo jūs par niekiem nenāksat.“

„Man pagājušā naktī ieradās tāds mazs viesītis...“

„Viesītis?“ moderniece brīnījās.

„Jā, tāds gluži maziņš. Ieradās un grib ēst. Par nelaimi viņš nekā cita neēd, kā tikai saldu pienu. Tādēļ tad nāku pie jums.“

„Kas tad tas par tādu viesi?“

„Ir tāds mazs bārenītis. Pagājušā naktī tam māte radībās nomira. Neviens par to neapzēlojās. Es to pieņēmu pie sevis,“ Asnītis izskaidroja jūsmīgā balsī.

„Jums ir žēlīga sirds, tas tiesa... un jūs viesā māte? Neesmu dzirdējusi, ka te muižā...“

„Anlīze, moderes kundz, kā tad, Anlīze. Viņa jau ilgu laiku sirguļoja, kaut gan nebij vēl veca. Bija tikko piektā gadā...“

„Kas tie par muļķīgiem jokiem!“ modere iekliedzās dusmīgi. — „Tikai piektā gadā, — par ko tad jūs mūs turat?“

„Lai Dievs sarg’, tie nav nekādi joki,“ Asnītis taisnojās pavisam satrūcies, — „tas pat ļoti bēdīgs gadījums. Un piecu gadu aita jau nav vēl veca.“

Modernieks sāka skaļi smieties, bet pati sašuta vēl vairāk.

„Ejat uz lopu kūti, stāstat tur savus jokus aitām un govīm, priekš godīgas sievas ausīm viņi nav.“
Modere rādīja uz durvju pusi.

Asnītis saslējās. Viņš neapzinājās nekā ļauna sacījis.

„Un kā tad paliek ar pienu?“ viņš prasīja skarbi.

„Man nav priekš jums nekāda piena.“

„Par naudu arī nedosat?“

„Nedošu vis. Ejat, muļķojat citus.“

„Tad iešu pie lielkunga. Ardievu!“

Modernieki satrūkās. Lielskungs katrā ziņā Asnīšam dos taisnību, par to nav ko šaubīties; bet tad varētu iznākt visai nelāgi svētki.

„Asnīš' kungs! Asnīš' kungs!“ modernieks sauca Asnīšam pakaļ, — „vai tad joku neprotat? Joks pret joku — nākat tikai šurpu, saimniece tūdaļ atnesīs pienu. Vai, varbūt, nedzerset krūzīti kafejas?“

„Paldies,“ Asnītis atbildēja sabozies, — „nav laika.“

„Kā pašī zinat; siev', kas ir? Pasteidzies!“

Modere izgāja šņākdama un pūzdama pa durvīm, un tūdaļ atskanēja par visu sētu viņas skaudrā balss: „Līz! vai tu tur esi? — Kā? tu slauc govīs? — Atnes man tūdaļ stopu piena.“

Asnītis dabūja pienu un atvadījās pa otrreizi. Viņam sekoja ļauni skati un naida pilni vaibsti.

„Nu, gan tu reiz kaklu lauzīsi!“ modere rūca tam pakaļ.

„Dievs, ko tas lielskungs pie tāda ģeķa iemīļojis,“ modernieks sirdījās. — „Iet uzpūties kā tāds dūzis, un kā tik kas — tūdaļ: iešu pie lielkunga! Ka viņu vārnas aiznestu?“

Savā istabā nonācis un izdzirdis jēriņa brēkšanu, Asnītis aizmirs visus nupat piedzīvotās nepatīkšanas. Visus viņa prātus aizņēma tikai vienas domas — jo drīzāki mazo brēkuli pabarot.

Steidzīgi viņš ielēja vēl silto pienu kādā vakar vakarā dabūtā kastrolī un cēla tad mazajam priekšā. Diemžēl, muļķītis vēl neprata dzert. Aitnieks pakasīja domīgi pakausi: ko nu? Te viņam iesāvās prātā, ka viņa nelaiķe māte bij atšķirtos teļus sākumā zīdinājusi ar pirkstu. Vai tāpat nevarēja arī jēru pazīdināt? — Asnītis paskatījās uz saviem pirkstiem, — na, resni tie nu bij, bet kur lai tievākus ņem? Jāmēģina!

Vispirms, nomazgājis krietni rokas, viņš ielaida mazo pirkstiņu pienā un stiepa to jēram pretī. Likās, ka mēģinājums neizdosies, jērs negribēja pirkstu ņemt; bet tad piepeši to sakampa un sāka steidzīgi zīst. Asnīša sirds gaviļēja.

Pagāja pirmā svētku diena. Aitnieks no viņas nekā nemanīja, jo jērs nedeva priekš tam laika. Bija jau nebeidzami joki ar šo mazo sprogainīti! Viņš taisīja tādus spocīgus lēcienus, ka Asnīšam aiz smiekliem sāka asaras birt.

Un šīnī savā priekā aitnieks nemaz nepamanīja, ka ēst tam vairs nenesa Mariņa, bet zirgu puīša dēlēns Miķelis. Kas zin, pirmajai svētku dienai līdzīgi būtu arī pagājusi otrā, kad nebūtu kas sevišķs gadījies.

Bij otro svētku priekšpusdiena. Laiks salts un putenis. Asnītis kurina krāsni un sarunājas ar savu audzēkni:

„Nu, nu — mierā, palaidni! Ko tu mani badi?“ viņš rājas. — „Vai gan gribi, lai nesu tevi uz kūti? Tas var notikt, ja nemācīsies labāki uzvesties. Ah — laikam atkal piena? — Beh! — es, draugs, tādas valodas nesaprotu. Ja gribi, lai es tevi uzklausos, tad runā skaidri. — Palaidnis! palaidnis!...“

Piepeši Asnītis uzklausījās. Likās, ka pie viņa nama durvīm būtu kāds piebraucis. Viņš steidzās pie loga. Pa pirksta lielu neaizsalušu caurumiņu rūtī viņš redzēja gaŗspalvainu, vāju zirdziņu, vecas ragavas ar lieki uzliktu kulbiņu, satuntuļojušos sievieti vīrieša ūdenszābakos un slaiku vīrieti

piesarmojušu bārzdu — Kam tad tie būs? Laikam kādam no otra gala iedzīvotājiem, kādai no govju meitām būs atbraukuši vecākie.

Patlaban nočīkstēja otra gala istabas durvis. Kāds izgāja svešniekiem pretī.

„Labdien!“ aitnieks dzirdēja svešo vīrieti sveicinām.

„Labdien, labdien!“

„Vai te dzīvo šefers Asnīša kungs?“

„Tepat. Ejat tik pa tām tur durvīm pa kreisai rokai iekšā, tur jūs viņu atradīsāt.“

„Va' ratā! ko tad tie no manis gribēs?“ Asnītis iesaucās izbijies un plaši ieplestām acīm lūkojās uz durvīm.

Durvis atvērās. Uz sliekšņa parādījās vīrietis ar piesarmojušu bārzdu. Aitnieks skatījās viņā, bet nevarēja atcerēties to savā mūžā kādreiz redzējis.

„Tad labdien jūsu mājās!“ divas balsis sveicināja ar reizi.

„Labdien!“ Asnītis atņēma strupi.

„Vai še dzīvo šefers Asnīša kungs?“

„Tas pats esmu.“

„Tad tu? Juri? — tu pats?“ vīrietis ar ledaino bārzdu iesaucās strauji un izplēta rokas uz apkampšanos.

Asnītis atkāpās izbijies atpakaļ.

„Es jūs nepazīstu,“ viņš sacīja vēsi.

Svešnieks pagriezās pret sievu durvīs un sacīja: „Paskat', siev', kas Juris par kungu iztaisījis, vairs ir ne pazīt nevar, ko! — bet aiztais' jel durvis, citādi vēl izsaldēsi mīļo rada gabalu.“

„Ak tu Dieviņ!“ sieviete gavilēja un aiztaisīja durvis, — „kas to būtu domājis, kas to būtu domājis!“ Pēdējos vārdus viņa runāja raudulīgā balsī un ķēra ar lakata stūri pie acīm. — „Tāda prieka, tāda prieka! ir asaras apbira.“

Asnītis stāvēja piespiedies pie sienas un klausījās. „Ak tu žēlīgais tētiņ!“ ledusbārzda uzsāka, „vai tad mūs nemaz vairs nepazīsti, Juri?“

Atbildes vietā jautātais purināja sirdīgi galvu.

„Nu, siev'! vai nav tā kā teicu?“ ledusbārzda griezās pie sievietes. — Viņš negrib mūs vairs pazīt.“

„Tu žēlīgais — !“ sieviete sasita rokas, — „tik tuvi radi... rau, kā atsvešinājas. Kad vēl mazs puīselis bijī — par mums abiem lielāku draugu nebij; cik reizes pati uz savām rokām netiku paijājusi un nēsājusi — lūk, nu!...“

Viņa nostājās cieši Asnīša priekšā, dūra tam ar rādītāja pirkstu krūtīs un sacīja: — „Juri! vai tad nemaz vairs neatceries?“

Bet Juris pie labākās gribas nespēja nekā atcerēties.

„Mēs taču esam Putniņi,“ sieviete turpināja smiedamās, — „Putniņi, kā tad!... no Valdekas Maz-Cūciņām. Mēs tur turam pusgraudu. Mana māte ar veco Laukmanieti bij īsti māsu-brāļu-bērni; rau', ar to pašu Laukmanieti, kuņai bērns akā noslīka. Ak tā, neesi nekā dzirdējis? — Tas var būt! toreiz jau vēl tu bijī mazs zeņķis. Tā nu, lūk, bij. Šī pati aizgājusi uz dārzu ravēt un trīs gadus veco puisēnu atstājusi aklas ubadzes uzraudzībā. Puisēns rotaļājies, aizkūlies līdz akai un, diezin kā, iekritis tur uz galviņas iekšā. Nabadze pat nav plunkšķam dzirdējusi. Ak, kas tur bij par vaimanām, kliegšanu un brēkšanu! vienīgais bērns un Laukmaņi bagāti saimnieki... Nujā, tā tad mana māte ar šo pašu Laukmanieti bijušas īsti māsu-brāļu-bērni. Bet pats Laukmanis ar veco Runduli ir bijuši katrs no sava tēva. Un Rundulis ir bijis jūsu mātes īstais svainis... pag, kā tas taču bij? — es drusku apmelojos. Rundulis nevarēja būt jūsu mātes svainis, bet jūsu krustmātes svainis ... Tā, tā, krustmātes, jā, krustmātes svainis. Ko nu par to, mēs esam tuvi radi.“

Diemžēl, Asnītis nesaprata no visas radniecības gluži it nekā. Neradās viņam arī nekādu radniecīgu jūtu sirdī, bet ja viņš tomēr pēc Putniņienes paskaidrojumiem tapa ar reizi siltāks, tad tas notika caur vārdu „V a l d e k a“. Putniņi bij no Valdekas — ar to bij radniecības diezgan.

„Lūdzu, lūdzu, nākat šē otrā istabā, te siltāks,“ Asnītis aicināja viesus, — „es parūpēšos par jūsu zirdziņu.“

„Paldies, paldies, radiņ!“ Putniņš atbildēja dzīvi un sāka plūkāt ledus kunkuļus no bārzdas.

„Redz' ķūlis, kāds lepns!“ sieviete sacīja uz vīru, kad Asnītis bij atstājis tos divus vien. — „No reizes bij gatavs vai izviest laukā.“

Vīrietis smējās.

„Nu, tavs radu saraksts tad arī iznāca brangs, — no melnā runča uz sarkano Kranci,“ viņš sacīja rupji, — „Vienu laiku pat domāju, ka ar to radu būšanu galu galā pavisam izputēsi.“

„Gandrīz jau arī tā iznāca,“ sieva smējās vīram līdzi, „kas vilks to agrāk bij pārlicis. Bez tam nevarēju jau tā radoties, ka viegli pieķert. Puisis lai gan plānprātīgs, kas zin, tomēr ko nebūt saprot. Kā neuzticīgi un dusmīgi viņš uz mums skatījās.“

Putniņš bij bārzdu izplūkājis, piemiedza aci un sacīja: „Man viņš nemaz tik muļķis neizliekas, par kādu tu viņu ieskati. Bet vai tad ir labi tā par cilvēku runāt, no kuŗa grib naudu aizņemties, ko?“

Putniņiene, it kā gainēdamās, pasita elkonu uz augšu.

„Kā traks!“ viņa sacīja sirdīgi, — „vai nu es iešu viņam acīs teikt, ka tas nav pie pilna prāta? Nebīsties, zinu gan, kas runājams. Pataisīšu puisī tik mīkstu, kad vai ausī bāz. Manis lai nemāca!“

„Lai izdodas; man tikai bailes, ka tu nepārrēķinātos. Par visām lietām, uz viņa muļķību nerēķini.“

„Protu arī gudros saujā saņemt, nebīsties!“

Putniņš ļauni nosmējās.

Asnītis atgriezās istabā.

„Jūsu zirdziņš nu ir pievietots, tiks arī pabarots,“ viņš ziņoja labsirdīgi, — „viņa dēļ varat būt bez bēdām.“ „Paldies, paldies, radiņ,“ Putniņš pasteidzās izrādīt savas pateicības jūtas.

„Atvelkaties taču un piesēžat,“ Asnītis turpināja un rādīja ar roku uz zofaju.

„Ko nu, radiņ,“ Putniņiene metās starpā vēlīgi, — „tādi skaisti kungu krēsli. Kur mums, prastiem zemniekiem, uz tādiem sēdēt.“

„Sēdiet droši, tie man no lielkunga dāvināti.“

„Kas par labu lielkungu! Vai zini Juri, tādām cilvēkam kā tu, arī kungs būs labs.“

Asnītis pavīpsnāja.

„Kad jau nu tā, tad jānosēstas arī būs,“ Putniņš domāja un atgāzās zofajā. — „Kas par mīkstu! guli kā šūpulī.“

Pa tam Putniņiene bij pamanījusi jēriņu.

„Kāds mīļš lopiņš!“ viņa iesaucās saldi, paņēma mazo kustonīti klēpī un sāka to bučot. — „Tu, tu mazais kunkulītis!“

„Nabadziņš, pazaudēja māti pašā svētku vakarā,“ Asnītis paskaidroja silti.

„Tādas nelaimes! Ak tu nabaga, nabaga lopiņš!“ Piepeši viešņa nolika jēru zemē un, nelūkojot uz viņa brēkšanu, pagriezās pret Asnīti: — „Gandrīz būtu vai aizmirsusi. Daudz daudz labu dienu no Valdekas ļaudīm: no aitnieka, aitnieces, vagara, vagarienes, lopu meitām — Annas un —“ Putniņiene aizrāvās un uzmeta Asnīšam glūnošu skatu, — „un Lates...“

Straujš sārtums pārklāja aitnieka ģīmi.

„Paldies par labām dienām,“ viņš atbildēja nedroši. — „Kā tad ... vai visi veseli?“

Putniņiene pasmīnēja un piemeta vīram slepenu skatu.

„Kā nu kuŗais,“ viņa atbildēja vienaldzīgi, — „ir veseli, ir slimi. Cits miesās, cits sirdī. Vecais aitnieks mocās ar reumatismu, tak jau no tās pašas dzeršanas būs dabūjis...“

„Nu, tas jau viņam pa reizei uznāca arī manā laikā. Un kā tad ... vai Caunīte apprecējies?“

„Kas nu to deva! Nelietis meitu izķēzīja uz beidzamo postu. Ko domā: kāzu diena nolikta, — kāzas gribēja turpat muižā pie vagariem svinēt, — viesi salūgti, plāceņi izcepti, gaļa saraudzīta — jābrauc tik pie mācītāja, te, pašā kāzu rītā, brūtgans Annai izskaidro, ka uevarot laikā pie laulības iet, pirms neesot dabūjis simtu rubļu skaidrā naudā. Lops tāds! Kur lai skuķis tik daudz naudas ņem? Gan Anna izlūgusies, gan izraudājusies — par velti! Sarunājies beigās ar to pašu valšķi Ingu, aizgājuši abi uz krogu un tur visu dienu dzēruši. Sabraukuši kāzu viesi, Anna dabūjusi krampjus... tā nesmuki viss beidzies.“

„Tad pavisam izputēja?“

„Pavisam un galīgi. Ļaudis runā, ka Ingus pie visa tā esot vainīgs. Tas Caunīti pierunājis, lai Latei izdarītu pa prātam, bet ej nu sažini, vai tā bij, vai nebij. Tik jau — jāsaka taisnība — tagad mēs te esam Annas uzdevumā. Nabaga skuķis aiz kauniem nezin vairs kur likties un par varu gribētu tikt uz citurieni. Atbraucām, sak', kas zin, tev pašam vajadzīga saimniece — precējies vēl neesi, — bet Anna uz mieru visādi; par algu, jeb ... kā tik tu gribi. Un tu taču, Juri, precēsies, vai nē? Bez sievas tev tagadējā siltajā vietņā nav nekāda dzīve.“

Asnītis pasmaidīja.

„Gan jau ... pāries,“ viņš norūca lēni.

„Kādēļ tad pāries? Tā nu vien nerunā. Mēs tik tuvi radi, es tev tikpat kā māte, ļauna padoma nedošu. Nepatīk tev Anna — es tev viņu neieteicu, jo tai jau nav vairs meitas gājuma, ņem citu, kas tev vairāk pa prātam. Meitu pasaulē diezgan, un tu vari izmeklēties lepnu lepno saimniekmeitu. Lai Dievs sarg', kuŗa meita no tādas dzīves un vietas atteiksies!“

„Un Inga — ?“ Asnītis jautāja nepacietīgi.

„Inga vēl arvienu ir Valdekā par aitu ganu.“

„Tā nu gan, bet viņš taču gribēja ar Latī ...

„Nava, nava... tūri jāsmejas.“ Putniņiene paskatījās viltīgi uz vīru. — „Kas tādiem skuķiem lai prātus izdibina? Te viņi grib, te atkal negrib.“

„Late sendienām uz Ingu domāja.“

„Domāja, taisnība, bet nu atkal domā citādi. Man, zināms, viņa nokodināja tev par to ne vārda neminēt, tak ... radu būšana! Ko lai viens no otra pieslēpjam? Viņa dabūjusi dzirdēt par Annas uzdevumu, — švīkts! pie manis klāt un nu tik bučot un lūgties ... Rau, mums jau ar, Juri, neiet vis tā kā vajadzētu. Pagājušā mēnesī nosprāga baroklis, tā no rubļu 40 vērts, palikām uz svētkiem bez gaļas, bez aizdara; bet vēl nekas, būtum kā nekā vilkušies, ja izgājušā nedēļā nebūtu kritusi pati labākā govtiņa ...“

„Govs bij kā velēna,“ Putniņš piemetināja.

„Lai Dievs ir žēlīgs!“ Asnītis nopūtās līdzcietīgi. „Tad arī jāmaksā pagasta nodokļi,“ Putniņš uzņēmās sievas sākto runu turpināt. — „Caur dažādām nelaimēm esmu palicis parādnieks. Lini nepaauga, graudu arī tikko tikko kā iztikai ...“

„Melo tik, melo, draņķi!“ sieva domāja pie sevis, — „visu esi brandvīnā norijis — kad tu aizrītos!“ bet dikti sacīja: „Kā tad, graudiņi tik-tik kā iztikai, un vai tad tie kādi labie? Sitamies kā zivis sausumā, sak', kas zin' izkulsimies — te jauna nelaime. Nosprāga baroklis, nosprāga gov, pagasta priekšnieks aprakstīja mantu. Ja nu priekš jaunā gada nevarēsīm aizmaksāt 30 rubļus, tad pārdos zirgu, pārdos ratus, — dzīvo tad kā māki. Un ko tad gan tagad ziemas laikā par zirgu un ratiem dabūs?“

„Bēdīgi, bēdīgi,“ Asnītis nožēloja jaunus radeniekus.

„Tam kaut vai ar bomi dod pierē,“ Putniņiene nodomāja pie sevis, bet dikti sacīja:

„Bēdīgi, Juri, bēdīgi. Tā jau Latīņa arī sacīja. Viņai, meičiņai, mīksta sirds, būtu pati mums labprāt palīdzējusi, bet kur lai skuķis tiek pie naudas? Tās pāris kapeikas algas iziet tāpat drēbēs un

apavos vien. Nu — viņa saka — kad visi striķi trūkst, tad brauciet tik uz Virgu pie Asnīša. Es zinu, tam ir žēlīga sirds, un viņš jums palīdzēs. Lūdziet to arī manā vārdā un saki... Es sāku smieties, sak', vai tad tu, meit', domā, ka mums kauna nemaz nav, ka brauksim uz Virgu naudu lienēt. — Nu, — aizgājām pie viena rada, aizgājām pie otra, — zinām labi, kad gribētu līdzēt, varētu ... avū Dieviņ! kauniem jāatzīstas, ka tikko neizmeta pa durvīm laukā. Ko lai dara, braucām tad tikai šurpu; sak', lai nu arī neglīti izskatās, ka tik tālu braucam naudas lienēt, tikpat Juris jau bez palīdzības neatlaidīs ... Bet ja nu arī tu savus radus aizdzen, tad ... ak Dievs! ak Dievs!“ Labā sieva rūgti raudāja.

Miķēlis atnesa Asnīšam pusdienu. Aitnieks saņēma traukus un kaunīgi nolika tos uz galda. Pēc tam viņš izgāja puikam līdz priekšnamā.

„Klausies, Miķēl,“ Asnītis uzrunāja zēnu un iespieda tam saujā 10-kapeiku gabalu. — „Aizteci vēl reizi līdz muižas madamai (tā tika godināta saimniece pilī) un saki, ka es to ļoti lūdzu, vai viņa nevarētu man atsūtīt vēl kādus ēdienus. Man atbraukuši divi viesi, un es tos gribētu uzņemt.“

Puika aizskrēja kūleņu kūleņiem. Sniegs vien aiz viņa pajuka.

„Tā gan, mīļais Juri,“ Putniņš uzsāka bēdīgi, kad Asnītis bij atgriezies istabā, — „tu esi mūsu vienīgā cerība, mūsu vienīgais glābējs ... lai Dievs tev palīdz.“

„Mēs arī negribam, lai tu mums ko dāvinātu,“ Putniņiene pasteidzās izskaidrot, manīdama, ka aitnieks vēl nemaz netaisījās nelaimīgos 30 rubļus piedāvāt, — „sak', tikai tā ... ja tev laba sirds. Padosies mums labāks gads — atdosim ar pateicībām, ar augļu augļiem. Gluži tik panīkuši jau arī gan vēl neesam, ka būtu dāvanas jālūdzas; tik, kad nu tev laba sirds .., zināms, radu būšana! Tu rūpējies par mazu jēriņu, neļauj viņam bojā iet, ciek vairāk tad tev nebūs mūsu žēl? Un mīļais Dieviņš debesīs, kas visu redz un zin, tas tev, Juri, atmaksās tūkstoškārt.“

„Un kā tad palika galā ar Ingus precībām?“ Asnītis jautāja gluži negaidot.

Viešņa aizsēdās vien. — Rau, pagāns, kāds sīkstulis! Ņēmusi tikai rokā un dūšīgi vien izkulakojusi, tad zinātu, kā ar Putniņiem apieties. Taču stipri izsacīt tādas domas viņa neuzdrošinājās, kādēļ atbildēja visai vēlīgā balstiņā:

„Nu, kā tad palika — vēl jau dzīvo katrs sev.“

Iestājās klusums. Asnītis būtu labprāt vēl kaut ko dzirdējis par Latiņu, ko īsti viņa no Putniņienes lūgusi, ko aizliegusi tai atstāstīt, bet tuvā radeniece, kā likās, bij noņēmusies par Lati neko vairāk nestāstīt. Jeb viņa gribēja savas ziņas par 30 rubļiem pārdot? Nu, tad mīļā radeniece ir velti braukusi!

Putniņiene šņukstēja, un Putniņš šņūca degunu. Asnītis bungoja ar pirkstiem pa galdu. Istabas gaiss šķīta stipri spiedīgs.

Pēdīgi viesi piecēlās. Putniņš pašķielēja uz sievu.

„Nu tad izrādi jel mums vismaz savu iedzīvi,“ Putniņiene uzaicināja Asnīti, — „bagāts jau esi pār liekam, bet tikpat vēl gribas tuvāki apskatīt.“

Asnītis paraustīja plecus.

„Cik man ir, — viss te redzams,“ viņš atbildēja sadrūvējies. — „Ja nu gribat manu ziemas svētku dāvanu redzēt...“

Aitnieks veda viesus otrā istabā.

„Nu, ko teicu?“ Putniņš iečukstēja sievai ausī.

„Pagāns tāds! bet vēl nav viss beigts, lai tik atpūtinu mēli,“ Putniņiene atbildēja tāpat klusi. Tad viņa sasita plaukstas :

„Kas par smukām lietām!“ viņa iesaucās aizgrābta, ieraudzījusi radnieka ķēķa piederumus. — „Tavai saimniecei būs lielmātes dzīve.“

Te pavērās istabas durvis, un viņās parādījās Miķēļa galva ar visu cepuri.

„Muižas madama liek jums, aitniek, sacīt,“ puika kļiedza pilnā balsī, — „ka lai jūs otrreiz ar tādām būšanām viņai kaklā nebāžoties. Viņa neesot nekāda zagle, kad būšot kungu ēdienus jūsu viesiem sūtīt. Jūs varot pats priekš saviem viesiem ēdienus gādāt. Bet Mariņa teica, ka jūsu viesi arī neesot nekādi īsti viesi! plukatas vien esot, ja ne zirgu zagļi.“

Durvis ar troksni aizcirtās un bezkaunīgā puikas galva nozuda.

Asnītis bij sarkans kā vēzis. Aiz kauna un dusmām tas būtu vai zemē ielīdis. Lai nu Valdekas ļaudis dabū šo negodu zināt, ko gan par viņu tad nerunās! Vai pati nelaiمة muļķa puiku te uzgrūda. Ko lai nu iesāk?...

Savā uztraukumā un nesamaņā, kā notikušo labot, aitnieks ķēra kabatā un izvilka no tās naudas maku. Brīti viņš vēl stomījās, bet tad noskaitīja 30 rubļus un sniedza tos Putniņienei.

Laulātais pāris bij no puikas ziņojuma ne mazāk pārsteigts nekā pats Asnītis. Un ja pēdējais nebūtu vēl pēdējā acumirkli pamanījies naudu dot, radnieki būtu aizbraukuši ne krusta priekšā nepametuši. Bet tagad Putniņienei raisījās mēle.

„Ko?“ viņa brēca noskaitusies un draudēja Asnīti vai acīm norīt. — „Ko tu gan domā? Vai mēs te atbraukuši, lai tu mūs nogānītu, par zagļiem notaisītu un tad vēlāk ar naudu piekukuļotu? — Maldies, puisīt! Glabā pats savu naudu, no tāda avena kā tu, es viņu nepieņemu.“

„Apžēlojaties, bet ko tad es...“ Asnītis gribēja sākt attaisnoties.

Bet Putniņš viņu pārtrauca.

„Ko tur sieviešu plūkstēšanā klausīties. Dodat tik šurp naudiņu, un paldies ar vēl turklāt. Es sieviešus pazīstu, vai vistas kladzina, vai viņas — viss vienalga.“ Putniņš saņēma naudu un, priecīgi šmūkšķinādams, to noglabāja bikšu kabatā.

Sieva sarauca pieri.

„Tu paņēmi?“ viņa jautāja it kā neticēdama. — „Bet tev jau nav maka. Dod man, es paglabāšu.“

„Nekas, pie manis tā arī droša,“ vīrs atbildēja, acis blēdīgi mirkšķinādams.

„Nu tad tā kā...!“ Putniņiene norāva, bet vīrs viņu saprata:

„Nebīsties, labi būs,“ viņš atbildēja.

Asnītis skraidīja pa istabu un mētājās rokām.

Putniņiene uzņēma no jauna valodu.

„Tāda muižas madama, — lai velns viņu saspeļ! ko gan viņa izgudrojusi? Vai Putniņi še ēst atbraukuši? Paldies Dievam, paši savas maizītes paēduši, citam ēst neprasām. Zirgu zagļi — vai tu redzēji! Negribas tik iet taisni pie paša lielkunga, redzētu gan, kas no zirgu zagļiem iznāktu. Mariņa — kas tā par tādu velna Mariņu? Laikam tava brūte? — Raganas tādas? Kur tas dzirdēts, ka svešiniekus tā nogāna? Nu, labai muižai tai vajaga būt, un labs ir arī pats Asnītis!..“

„Siev! rimsties, jeb — tu mani pazīsti!“ Putniņš strauji pārtrauca čaklo runātāju. — „Pateicies Asnīša kungam par viņa labsirdību, un brauksim mājās. Kad viņam būtu pašam sava saimniecība, tas būtu cita lieta. Vai nu nezināms, kā muižās iet.“

„Nu, tad tādām panckām es arī vis nenoļaušos,“ Putniņiece atcirta vīram pretī. — „Kas es par plukatu, kas par zirgu zagli! Lai katrs nodzīvo tik godīgi kā es...“

Piepeši Asnītis apstājās taisni pašas Putniņienes priekšā. Labā sieva satrūkas.

„Vai jūs bez Annas nezinātu kādu citu sievieti, kuŗa gribētu nākt pie manis par saimnieci?“ aitnieks jautāja karsti.

Putniņienes ģimis noskaidrojās. Tas bij ūdens viņas dzirnavām.

„Vai jūs no tiesas tā domājat?“ viņa atsaucās dzīvi, un pie tam viņai plāns jau bij gatavs.

Putniņienei bij neprecēta māsa — Līna Kubiks. Tā bij kādus 3 gadus daudzījusias pa Rīgu, tad pamēģinājusi laimi uz zemēm, un tagad dzīvoja uz vietas ar badu kaudamās.

„No tiesas, zināms,“ Asnītis atbildēja sirdīgi.

„Un Zodiņu Late? Vai tad tās vis neprecēsāt?“

„Zodiņu Late paliek Ingam.“

„Paldies Dievam!“ Putniņiene nopūtās. — „Man kā akmens no sirds novēlās. Meita, kas pati vīriešiem kaklā kaņas — nav nekāda meita, tur lai saka, ko grib. Un to es arī Latei pateikšu, kad viņa mani vēl mocīs ar savu precības trakumu. Teikšu tai taisni acīs, ka tu viņas negribi. Zinu gan, ļauna tev nevēlēšu, — radu būšana!“

Asnītis pavēcināja nemierīgi roku.

„Un ja tev vajadzīga krietna saimniece,“ Putniņiene turpināja, — „nebīsties, izgādāšu. Tu palīdzi mums, mēs — tev; roka roku mazgā. Labi saprotu, ka katra sieviete Tev par saimnieci neder, — apzags, izputinās pavisam. Vai es nezinu, ka ar svešām kalponēm iet? Man lai nestāsta!.. Jauna arī viņa nedrīkst būt, tā no gadu 40, kā mana māsa...“

„Jūsu māsa?“

„Mana māsa ir Rīgā saimniecību mācījies, pie augstiem kungiem kalpojusi, tā tev zina visu uz numur pirmo. Ja tikai viņa gribētu nākt vien, tad tev jau lielākas laimes nevajadzētu. Pie tam viņa tev rada ar vēl klāt — rūpētos kā priekš sevis.“

„Viņa gan tagad citur vietā?“ Asnītis iejautājās cerības pilns.

„Vietā — kā tad, pie Pērngales dzirnavnieka. Vada visu saimniecību. Viņai tur stipri laba vieta. Bet tā kā nu tu mums esi izpalīdzējis, tad gribu arī priekš tevis ko darīt. Ņemšos viņai iestāstīt, — sirds tai žēlīga un radu būšana — nāks tikpat kā jā. Tikai tas man vēl jāzin, cik algas tu domā dot.“

Putniņš bij izgājis kāšēdams otrā istabā, lai paslēptu smieklus.

„Nudie’, velna bāba!“ viņš priecājās pie sevis, — — „melo it kā būtu no galvas iemācījusies. — Māsa mācīta saimniece, Pērngales dzirnavnieks, — kur viņa to visu rauj? Kāds jods Līnu dienastā ņems!“

Asnītis nezināja uz Putniņienes jautājumu ko atbildēt. Algas lietu viņš nekad vēl nebij pārdomājis.

Viešņa manija, ka radnieks dzīves gudrībās vēl ir neprašā, un tādēļ steidzās nākt viņam palīgā.

„Tas nu gan ir vienalga,“ viņa sacīja cieti, — „bez 4 rubļiem mēnesī mana māsa nenāks, tur nav ko domāt.“

„Četri rubļi mēnesī!“ Asnītis tikko uz augšu nepalēcās. — „Tas jau ir četri — desmit — un astoņi rubļi gadā?“

Putniņiene sāka smieties.

„Tā jau gan būs,“ viņa sacīja viegli, — „bet ko tur lai dara? Cilvēki tagad dārgi, īpaši mācīti. Četri rubļi mēnesī vēl nav liela alga, mācītas saimnieces ņem pa 60 līdz pusotra simta rubļu gadā... kā tad! Bet es jau negribu tevi pierunāt, — vari dabūt lētāku, meklē lētāku.“

Nabaga Asnītis, nabaga zēns! Kur lai viņš atrod vēl otru tādu Līnu: radnieci, mācītu, 40 gadus vecu un tikai par 48 rubļiem gadā? Pats Dievs par viņu gadā.

Un puisis kasīja ilgi ilgi pakausi, līdz beigās sacīja:

„Lai notiek!“

„Radu būšana!“

III.

Taisni dienu pēc jaungada Līna Kubiks atceļoja no Valdekas uz Virgu un tūdaļ uzņēma Asnīša saimniecības vadību.

Viņa bij braša sieviete, sarkaniem vaigiem, tuklām rokām un rupju balsi. Likās, ka 40 gadu priekš viņas vecuma būtu par daudz; šim vecumam viņa bij par svaigu. Viņu pat varētu dēvēt par skaistuli, ja ģimī nebūtu slēpies kaut kas nepatīkams, atstumjošs. Vai tas bija kāds nekārtīgs vaibsts,

nemierīgie skati, jeb tikai nesimpatija, kuŗa daudzreiz ceļas, cilvēku pirmo reizi sastopot, bet vēlāk pāriet, — tas nebij nosakāms. Tomēr likās, ka šinī ģimī būtu rakstītas noziedzīgas kaislības un izdarīti noziegumi.

Asnītis saņēma jauno saimnieci nokaunējies un nedroši, bet viņa ar reizi uzstājās tā, kā kad te būtu jau 100 gadus rīkojusies. Vispirms viņa nopietni apskatīja pašu saimnieku, palocīja apmierināta galvu, tad ķērās pie saimniecības piederumu revīzijas un nokārtošanas. Cukuru, kafiju, rīsu, tēju un citus bodes iepirkumus viņa pievienoja savā līdzatvestajā skapī, rūpīgi aizslēdza to un atslēgu noglabāja kabatā. Tad nāca ķēķa lietas. Tās salika plauktos vai nokāra gar sienu. Kur bij vajadzīgs, iedzina naglu. Un beigās plīti sprēgāja jautra uguntiņa.

Stundu vēlāki jau Asnīša priekšā kūpēja smaržīga kafija.

Nabaga zēnam aiz laimības vai sirids pa muti kāpa laukā. Lūk, ko nozīmē paša saimniecība! Ēd — kad gribi, ēd — kā gribi: viss tavš. Nav tev jāskatās pa logu un jāskaita pātari: „Vai drīz nesīs, vai drīz nesīs, vai drīz nesīs?“ Paveŗ tik ķēķa durvis: „Tūliņ, tūliņ!“ Lai simtu paldievs Putniņienei!

„Kā pie pirmās dienas saimniecības uzsākšanas vajadzētu arī pacienāt otra gala ļaudis,“ Līna izskaidroja, kad Asnītis bij paēdis un nogrimis tanī saldajā stāvoklī, kuŗš iesākas ar vēderā uzņemtās barības sagremošanu. — „Tas tā pieklājas.“

„Manis dēļ...“ Asnītis nostiepa garī.

„Došu tiem kafiju, baltmaize no manas puses — mēs jau abi jauni iesācēji.“

„Taisnība, taisnība...“

Uzsāka Asnītis jaunu dzīvi, atsvešinājās vēl vairāk no citiem muižas ļaudīm. Aitas un viņa saimniecība... vai tā nebija viņa miera un laimes valstība? Vai ar to nepietika? Un kas varēja būt vēl jaukāks par apziņu, ka darbam bij jaukas sekmes? Vilnainie kustonīši to apliecināja ar priecīgu brēkšanu un uzticīgu padevību.

Turpreti Līna bij citādās domās. Viņa atzina, ka bez ār pasaules nav nekāda laime nodibināma, un tāpēc centās uzturēt jo dzīvu satiksmi ar visu muižu. Šim nolūkam viņai visas kabatas bij piebāztas āboliem, baltmaizi, konfektēm un cukuru. Minētās mantas tai piegādāja moderniece, kuŗa gandrīz katru dienu veda pienu uz netālo lauku pilsētiņu un blakām tam apgādāja visus Asnīša saimniecības iepirkumus. Kad nu pie tam vēl Līnai bij čakla un asa mēle, tad viņa drīz vien bij visgaŗām labprāt ieredzēta viešņa.

Bet Asnītis šad un tad taustīja maku un kasīja domīgi pakausi.

„Tas arvienu tā no sākuma... vēlāki pāries,“ Līna mierināja.

„Vēlāki pāries,“ Asnītis atbalsoja, bet radu būšana tam negribēja tomēr lāgā patikt.

* * *

Pienāca vasara.

Aitas sāka laist ganos. Bij tad Virgas ļaudīm ko pabrīnoties. Citi gani gāja aiz aitām un rokā vicināja gaŗu rīkstī, Asnītis gāja aitu baram pa priekšu un rokas bij sabāzies bikšu kabatās. Aitas tam tecēja cieši pakaļ un ganībā ganījās riņķī apkārt.

„Tīrais aitu ķēniņš!“ kāds no muižas ļaudīm asprātīgi uzķēra un radīja Asnīšam paliekamu palamu.

„Aitu ķēniņš! — Lūk, kur iet aitu ķēniņš... tas jau bij aitu ķēniņš... vai nu aitu ķēniņš nezināms?“ — sarunās tas bij viegli un patīkami.

Bet nu palamām ir tā ļaunā puse, ka tās arvienu mazina cilvēka cienību, cik patiesīgas un nozīmīgas viņas arī nebūtu. Viņās bieži vien slēpjas irōnija, izsmiekls un nicināšana.

Palama „aitu ķēniņš“ izdzēsa Asnīti, tā sakot, no prātīgu radījumu šķiras. — Aitu ķēniņš — nujā, tas ir tāds cilvēciņš, kuŗš nav nopietna vārda cienīgs. Un piepeši aitnieks bij tapis Virgas

muižas ļaužu starpā par nulli. Ja lielkunga labprātība to nesargātu, viņš jau būtu sen izmests aiz muižas vārtiem kā noplīsušas tupeles. Jo vairāk vēl, ka viņa vietai bij radušies jauni kārotāji.

Muižas vagaram jeb „stārastam“ bija māsas dēls, zēniņš ap 23 gadiem. Tas bij iekarsies kukņas meitā Mariņā un par vari gribēja precēties. Galvenajā priekšmetā skuķam nebij nekas pretī, it īpaši no pagājušiem Ziemas svētkiem, bet viņš prasīja stingri un noteikti, lai brūtgans pa priekšu iegādājas pieklājīgu vietu. Un kāda tad tā lai būtu? — Tāda kā aitniekam.

Hm! — hm! — vagars grozīja svārku pogu, un zēniņš solījās vai rīt pat vēl nogalināties. — Jā, jā — 23 gadi, tas nav par joku! — Diemžēl, palīdzēt te bij grūti.

Vieta — tāda kā Asnīšam — muižā bij tikai viena, un tā pati ieņemta. Kā lai te iztiek? — Vienīgais padoms — aizgādāt Asnīti projām. Muižā viņš tā kā tā nekādu lomu nespēlēja, draugu tam nebij, aizstāvju arī ne — vai tad tas būtu tik grūti? Bez tam aitnieka saimniece bij beidzamā laikā visu muižu sarīdījusi gubā. Ļaudis rējās un kodās kā suņi. Vai tas nevarēja noderēt par drošu gāžamo celmu?

„Hm! — hm! — jāpārdomā, jāpārdomā...“

„Ko tur tik daudz domāt,“ Mariņa pamācīja vagari strupī. — „Lieta gluži vienkārša: jums Asnītis jāsūdz.“

„Bet lielkungs viņu aizstāv,“ vagaris ieminējās apdomīgi.

„Aizstāv — zināms ... kamēr neviens to nesūdz. Bet lai baronam nāk ausīs, ka puisis ar savu saimnieci dzīvo aizliegtā sakarā, lai ...“

„Labi gan, bet kas to pierādīs?“

„Kādu tur pierādījumu! Abi dzīvo šķirti no citiem ļaudīm, gultas tikpat kā vienā istabā, Asnītis uz citiem sieviešiem ne acu nemet ...“

„Viss tas neko nenožīmē, jo viņi esot tuvi radi.“ Mariņa paraustīja plecus.

„Radi — “ viņa smējās nozīmīgi, — „tādi radi mēs visi esam. To nekaunīgā sievietē man pati izplāpāja, ka viņai ar Asnīti neesot ne mazākās radniecības.“

„Bet kas to pierādīs?“

„Kam tad tas jāpierāda? Lai Asnītis pats pierāda savu radniecību.“

„Hm! — hm! — “

„Mariņas padoms ir labs,“ sulainis domāja no savas puses, — „un jums, vagar, to vajadzētu tikai izvest galā. Tas būtu joki, ja aitu ķēniņu nevarētu nogāzt no troņa.“

„Jums vienkārši jāiet pie lielkunga,“ muižas madama mācīja, — un jāsaka tā: Cienīgs, žēlīgs lielkungs! Nav vairs iespējams ļaudis rīkot un savaldīt. Visa muiža rūgst uz dumpi. Ļaudis tiek sakūdīti un sarīdīti no Asnīša saimnieces, Līnas Kubik. Bet tā kā aitnieks ar šo sievieti dzīvo aizliegtā sakarā, tad jādomā, ka īstais kūdītājs būs pats aitnieks. Lūdzu, lielkungs, palīdzību un žēlastību.“

„Ai, cik jauki!“ Mariņa gaviļēja.

Bet vagaris kratīja galvu.

„Viss jau būtu labi, tik — vai tas ko līdzēs?“ viņš prātoja rāmi. — „Vaj nebūtu labāki, kad sulainis, muižas madama, vai tu pati, Mariņ, šos vārdus iegādātu lielkunga ausīs? Diezin kā ar tiešu sūdzību izdodas, jo, lietu labi apskatot, nav ne mazāko pierādījumu.“

„Blēņas!“ sulainis iesaucās sparīgi, — „ja katrai nelietībai meklēs likumīgus pierādījumus, tad jau nekad galā netiks, un godīgam cilvēkam vairs nebūs nekādas padzīves. Es no savas puses neuzņemos iemaisīties Asnīša būšanā, un ja es to darītu, tad tikai lietu samaitātu.“

Tāpat domāja muižas madama un Mariņa no sevis. Taisnība, varētu, varbūt, caur jumpravām sūdzību pienest lielmātei, bet ko tas līdzētu? Lielmāte sargājas lielkungam kaut kādas sūdzības priekšā celt. Reizi viņa bij to mēģinājusi un pēc tam dabūjusi krampjus.

„Lai nu, lai,“ vagaris negribēja no savām domām atlaisties. — Taču, kad sūdžība nāktu no jūsu puses, tai būtu daudz lielāks svars.“

Sulainis smējās.

„Manis dēļ lai Asnītis dzīvo savā vietā tūkstoš un vienu gadu,“ viņš sacīja jautri. — „Kas man par daļu gar jūsu strīdiem un nodomiem? Kad es tomēr jums piebiedrojos ar savu padomu, tad tikai Mariņas dēļ. Gribas, lūk, man kāzu. Skuķi, tu taču mani lūgsi kāzās?“ Sulainis pagriezās pret Mariņu un pavalbīja viltīgi acis.

„Nu, ko tad,“ vagaris grūti nopūtās, — „būs jau man tad priekš jaunajiem pirksti jābāž ugunī. Lai jods parauj! ja neizdodas, tad arī tikpat kā valgs kaklā.“

„Tik traki, kas zin, arī gan nebūs. Vai tad jau nu barons tiešām būs Asnīti tā iemīlējis, ka pat nepanesamāko sūdžību par viņu atstās neievērotu? Tikai laiku vajaga izraudzīt, kad viņš pie laba prāta.“

„Kā to lai zinu?“

„Tur jums gribu labprāt izpalīdzēt. Šodien, par piemēru, nekas nav iesakāms. Tik niknu kā šodien, es lielkungu redzu pirmo reizi.“

„Kas tad viņu sakaitinājis?“

„Kas? — pats lielākais sirdsdraugs, vecais Aizdzires mācītājs. Jūs jau zināt, ka vecis nav no sava pīpīša šķīrams. Bet mūsējais pat papiroso dūmus nepanes, kur tad nu vēl pīpīša. Tomēr, lai vecajam mācītājam nebūtu jāmokās ar pīpēšanas kārumu, kad tas te atbrauc viesoties, viņam ir apgādāti sevišķi dārgi cigāri, kuŗus lielkungs arvien steidzas piedāvāt, tikko veča roka pa paradumam ķeŗ kabatā pēc pīpīša. Diezin, kā šodien cigāri bij piemirsuŗies, un mācītājs bij it omulīgi izvilcis savu luŗķīti, izgrabinājis no tā ar lielkunga nazi sodrējus, iebāzis tad jaunu tabaku un aizkūpinājis ... Var gan iedomāties lielkunga negantību; bet viņš bij viesā klātbūŗšanā savaldījis, bijis pat līdz beigām ļoti laipns. Turpretī tikko mācītājs bij pa durvīm laukā, tad iesākās arī trakoŗšana. Barons nebij vairs pazīstams. Pats zili sarkans, mati kājās saslējuŗies, tā viņš splāva logu rūtēs un dūra mācītājam ar pirkstu pakaļ. Galda lietas un nazis, pie kuŗa vecītis bij piedūŗies, tāpat krēŗls, uz kuŗa viņš bij sēdējis, tika izsviesti pa logu laukā!“

Muiŗas madama, vagaris un Mariņa smējās. Bet tad visi vienojās, ka sulainis dos vagaram ziņu, kad izdevīgākais brīdis būtu atnācis.

* * *

Bij īsti jauks laiks.

Saule spīdēja spodri, vēja nebij un gaiss bij spirdzinoŗi silts. Nakts lielutiņš bij nomazgājis putekļus no zāles, koku lapām un puķītem. Tagad viss mirdzēja atjaunotā greznumā un balzamiskā smarŗa izplūda pa zemes virsu.

Lielskungs atvēra logu un ieelpoja smarŗīgo gaisu. Laiks bij viņam pa prātam. Tas vilināja uz pastaigāŗanos. Viņš uzlika galvā cepuri ar platām malām, paņēma spieķi un devās klajumā.

Pils rīta pusē bija vecs parks. Te auga resnas, nosūnojuŗas liepas un slaiki, ķervelainu mizu bērzi. Celiņi bij ar zāli aizauguŗi. Pa viņiem reti kāds pastaigājās. Lielskungs, likās, parku nemīļoja. Bet šodien viņš tam izgāja cauri un brīnījās, ka te mājoja tik lieliska nolaidība. Tas viņu saīdzināja. Steidzīgiem soļiem viņš atstāja parku un nogriezās uz rudzu lauku.

Rudzu lauks izpletās viņa priekŗšā kā jūŗa. Mazi vilniŗi līgojās pa tikko izplaukuŗām vārpiņām un trekni zaļoksnajām lapām. Bij patīkams skats. Reizēm pār zaļo jūŗu pārlaidās aizkūŗis sīlis, uztraukta ŷagata vai kūŗa vārna.

Lielskungs uzmeklēja nelielu eziņu un gāja pa to laukam ŷķērsu pāri. Otrā malā bij redzama jauna bērzu atauga. No tālienes tā izskatījās kā teiksmaina saliņa. Turpu bij lielkunga ceļa gals. Tur

viņš gribēja drusku atpūsties, noklausīties pelēko strazdu čākstēšanā un ieelpot jauno bērzu smaršu. Viņš nebija vairs no sava mērķa tālu, kad piepeši kāja aizmetās aiz kāda cintiņa un augstais kungs paklupa. Hu, kāda nelietība! Dusmas kā dedzinošas liesmas izšāvās caur lielkunga miesu un nevaldāmā trakumā viņš sāka cintiņu mīdīt kājām un sist ar savu spieķi. Tikai tad, kad sāka jau elpas aptrūkt, viņš meta mieru un elsdams, pūzdams izvilcās ataugas malā. Bet vai tam, kuŗš tagad gadītos kungam ceļā.

Atradis kādu bērza celmu, barons nosēdās, noņēma cepuri un sāka noslaucīt rupjās sviedru lāses no pieres, bet piepeši pacēla galvu un uzklausījās. Viņa ausis aizsniedza savāda runa. Likās, ka kāds sacītu sprediķi.

„... un to es jums saku, bērni,“ runātājs teica, — „zādzība ir ļaunākais netikums pasaulē! Tikai nedomājat, ka tā vien ir zādzība, kad jūs slepeni sava tuvāka mantu piesavināties, — nepievilāties, es jums saku! Arī tā ir zādzība, kad jūs pie sava kunga mantas skādi darāt. Tā, piemēram, mana saimniece Līna mani apzog, tīšā prātā izšķērdama manu īpašumu, slinkodama, laiku pavadīdama mēļu kulšanā un ļaužu rīdīšanā, — Dieva sods pār viņu! — bet Marlita ir apzagusi savu kungu, slepeni iemanīdamās auzu laukā. Redzat, te stāv zagle Marlita! Kā kaunīgi viņa nokārusi galvu, kā viņa trīc pie visām miesām: grēks sāk parādīt savu spēku. — Kauns, tūkstoškārtīgs kauns viņai! Kā māte savu miesīgu bērnu, tā es Marlitu esmu kopis, barojis un audzinājis, un nu viņa liek man piedzīvot tādus sirdsēstus. Kauns un vēlreiz kauns! No šās dienas viņa vairs nav mana mīlule, viņa vairs nenesīs sarkano lentīti, nedabūs maizi!...“

Barons piecēlās no celma un ātriem soļiem devās uz to pusi, no kurienes savādā runa nāca. Viņa acīm parādījās neredzēts skats. Kupla kārklu krūma paēnā bij nostājies Asnītis un viņa priekšā sapulcējies viss ganāms pulks. Aitas bij pacēlušas galvas un likās uzmanīgi klausāmies. Patlaban runātājs noliecās pie skaista jēra un noraisīja tam sarkanu lentīti no kakla.

„Tā!“ Asnītis sacīja bēdīgi. — „Tas tev par sodu. Un tagad atstāsim šo nozieguma un kauna vietu.“

Gans uzšmūkšķināja, un aitas gāja tam padevīgi pakal.

Lielkunga dusmas bij izgaisušas. Maigas, bērnišķīgi liksmas un mīlestības pilnas jūtas pārņēma tā sirdi. Neviļus viņam iekārojās kādu iepriecināt, kautkam labu padarīt, un viņš steidzās atpakaļ uz pili.

Pils dienvidus pusē bij sakņu, ogu un augļu koku dārzs ar koku skolu un siltumnīcu. Še visbiežāki varēja sastapt dārznieku, un sulainis te labprāt nopļāpāja savu brīvlaiku, pie kam arī izpīpēja pa papirosam vai cigāram.

Šodien sulaiņam bij laimējies piesavināties sauju no mācītāja cigāriem un tādēļ viņam degtin dega aizskriet līdz augļu dārzam. Tur bij droši; lielskungs tur iekūlās ja daudz — par gadu reizi, un tā tad tur varētu bez bažām izmēģināt cigāru garšu. Bet kamēr lielskungs bij pili, aiziet nekur nevarēja, jo katru acumirkli varēja atskanēt zvans, kas aicināja sulaini uz augšu.

Tagad nu dārznieks ar sulaini sēdēja aiz siltumnīcas gala, pīpēja smaršīgos cigārus un pārrunāja vagara nodomu. Arī dārznieks bij tanīs domās, ka vagaram izdosies Asnīti gāzt.

Abi draugi bij tik dziļi nogrimuši interesantā sarunā, ka nebūt nemanīja lielkunga tuvošanos, kuŗš šurpu bij atvilināts ar dārgo cigāru dūmu smaršu. Vispirms bargo kungu pārsteidza tas, ka kāds bij iedrošinājies viņa muižā pīpēt, bet vēl vairāk — kuŗš no viņa ļaudīm pīpēja tik dārgus cigārus, ka visa muiža smaršoja?

„Bet tiem jau vajaga būt vareni dārgiem cigāriem, ko jūs te, mīļie, pīpējat?“ piepeši pīpmaņiem aiz muguras atskanēja lielkunga balss.

Sulainis uzsprāga kājās bāls kā nāve un trīcēja pie visām miesām. Cigāra gals izšļuka zemē. Dārznieks savējo paslēpa svārku kabatā.

„Jūsu cigāri taču ir ļoti dārgi, vai ne?“ barons atkātoja jautājumu un laipni smaidīja.

Ne sulainis, ne dārznieks nesacīja ne vārda.

Lielskungs tomēr viņus bij sapratis.

„Šodien taču ir smuks laiks, vai ne?“ viņš turpināja labsirdīgi smīnēdams, — „un jums gribētos savus cigārus izpīpēt līdz galam? Lūk, dārzniekam jau kabata deg.“

Dārznieks saķēra kabatu. Pacēlās kupls dūmu mākonis.

Lielkunga ģimīs saviebās. Ātri viņš ķēra vestes kabatā un izrāva naudas gabalu.

„Te jums rubulis, ņemat no kučiera zirgus un brauciet uz krogu izpīpēt savus cigārus. Še, muižā, lai tas vairs nenotiktu. Līdz pulksten pieciem esat brīvi.“

Lielskungs ātri apgriezās un gāja projām, nemaz nenogaidījis pārsteigto ļautiņu pateicības pierādījumus.

„Ui — kā nobijos!“ sulainis gaži nopūtās. — „Domāju... nupat būs gals.“

„Es tad ne mazāk,“ dārznieks pasteidzās izskaidrot. — „Vai pats jods mani mācīja cigāru svārkos iebrūst, — lūk, visi sāni izdeguši.“

„Brīnišķīgi tikai, ka mēs tā tikām cauri. Šurpu nākot, lielkungam vajag būt bijušam pie ļoti laba prāta.“

„Kas zin, tagad būtu arī vagaram laiks?“

„Tas taisnība, steigšos viņu paziņot.“

„Un kā tad paliek ar krogu?“

„Brauksam; sataisies tik un pasaki kučieram, lai aizjūdz zirgu. Būšu tūdaļ atpakaļ.“

Vagari sulainis sastapa patlaban pie pils.

„Nāc, ir laiks!“ viņš tam uzsauca steidzīgi.

Vagaris nopurinājās, sastumdīja cepuri un pārbrauca ar roku pār ģīmi, it kā gribētu tur nopurināt putekļus.

Sulainis nebij vīlies. Lielskungs saņēma vagari ļoti laipni.

„Nu, mīļais —?“ viņš jautāja jautri un uzsita vagaram uz pleca.

Vagaris uzelpoja vieglāki un nobučoja kunga roku, tad stostīdamies uzsāka no galvas iekaltos vārdus:

„Cienīgs, žēlīgais lielskungs! Nav vairs iespējams ļaudis rīkot un savaldīt. Visā muižā rūgst uz dumpi...“

„Dumpi? — dumpi, tu saki?“ Lielkunga acis sāka šaudīt zibeņus. — „Kas par dumpi? Kas dumpojas?“

„Ļaudis tiek sakūdīti un sarīdīti no Asnīša saimnieces Līnas Kubik,“ vagaris skaitīja savus pātarus tālāk un piemiedza acis, lai labāki varētu atcerēties, — „bet, tā kā aitnieks ar šo sievieti dzīvo aizliegtā sakarā, tad ...“

„Kas dzīvo aizliegtā sakarā?“ atskanēja lielkunga dusmu sauciens un vagaris nodrebēja.

„Asnītis ... Asnītis ...“ viņš tikko dvesa.

„Ārā! — ārā, diedelniek!“ lielskungs brēca kā ārprātā. — „Ārā! es tev saku. Ka tu šodien vēl būtu ar visām grabažām ārā no muižas robežām. Ārā! muižkungs izmaksās algu.“

Vagaris nokrita ceļos un saslēja rokas. Bet barons sagrāba to pie apkakles un izgrūda pa durvīm. Tad viņš zvanīja pēc sulaiņa.

Sulainis bij glūnējis un bij uz pēdām klāt.

„Ej, saki muižkungam,“ lielskungs elsa, — „lai vagaram izmaksā algu un vēl šodien aizgādā no muižas projām. Ka es to nelieti vairs acīs neredzētu!“

Sulainis palocījās un steidzās izpildīt dabūto pavēli. Apakšā trepju galā viņu sagaidīja vagaris.

„Lūk, ko jūs man izgādājāt,“ sodītais vaimanāja.

„Turi muti, muļķi!“ sulainis tam uzbrēca pikti. — Un taisies, ka drīzāki tieci no muižas projām.“

Šis gadījums padarīja Asnīti uz visiem laikiem par neaizskařamu, bet Līnu veda pie prāta. Apķērīga sievietē noprata, ka viņas liktenis bij karāĳies mata galā, un tādēļ apņēmas savu sakaru ar muižas ļaudīm pārtraukt, bet tā vietā nodoties naudas krāšanai. Bij tikai vēl jāizgudro, kā vissekmīgāki šis nolūks sasniedzams. Bet kad jau viņa ko sāka gudrot, tad tas bij jau tikpat kā izgudrots.

Nieka lieta!

* * *

Kad pirmo reizi dzirdam cīruli dziedam, tad sirdi pārņem prieka jūsmas: lūk, pavasaris klāt! Drīz izplauks kokiem lapinas, puķītes atvērs ziedu galviņas, lakstīgala pogos ziediem baltajā ievājā, stārks noskalos sarkanos zābakus strautiņa malā, bezdelīga vidžinās jumta paspārnē ... mēs ieelpojam pilniem malkiem sapņu pilno pavasari.

Laiks mainās. Brīžiem pūš ledains ziemeļa vējš, brīžiem paspīd silta saulīte. No debesīm nāk lietus, sniegs un krusa ... mēs vēl gaidām pavasari.

Jau atveŗas ziedu biķerīši, koki un krūmi top zaļi, stārks parkšķina vecā bērza galotnē, jau vakariem pogo lakstīgala, kaut gan tā nedroši un kaunīgi, bet laiks ir arvienu vēss ... mēs gaidām pavasari.

Pirmie ziediņi nobirst: baltās ievas un zilās cerines pieņem savu darbdienas izskatu; cielaviņa patiltē jau ietaisījusi ligzdu; lakstīgala paliek domīgāka, tad apklust ... un piepeši ceļmalā uz ežiņas parādās sarkana zemene ... Zemene? kur tā te cēlusies? Vai tad jau?.. Jā, jā! lūk, otra, trešā, ceturtā, — pavasaris ir projām! Jau projām, kad mēs no tā neko vēl neesam baudījuši? Projām, projām!..

Un mūsu jaunība?

Mēs gaidām to ar ilgošanos, — dzejojam, sērojamies, sajūtam sirdī neizsakāmu nemieru, ceļam paradīzi vientuļās salās un — un topam veci. Vai tad mēs vairs neesam jauni? — Mēs redzam ceļmalā sarkano zemeni, liecamies pēc tās un brīnamies! mugura stīva, kājas un rokas dreb ...

Asnītis redzēja pavasari, vasaru, rudeni un ziemu, bet redzēja kā kādā burvju spogulī: te tie bija, te atkal nebija. Viss aizritēja tik ātri, ka viņš nebūtu pat pamanījis gadu maiņas, ja katra gada galā zināms saimniecības iztrūkums nebūtu pamācījis, ka nu atkal gads apkārt. Līna iztrūkumu pildīja no „savas algas“ un katrā jaunā gadā pasacīja aitniekam, par cik viņa parāds pie tās pacēlies. Šogad Līna ziņoja, ka Asnītis tai palicis parādā jau apaļus simts rubļus.

„Simtu rubļus?“ aitnieks iesaucās izmisis un steidzīgi sāka šķirstīt savu aitu grāmatu, it kā tanī būtu atrodama glābšana.

Nejauši viņa acis uzķēra Marlitas vārdu.

„Marlita.

Atnesusies no Anlīzes pašā Ziemas svētku vakarā 1862. g.

Jāpārdod 1872. g. — —

1872. gada Marlita jāpārdod? Jau šogad? Vai tas var būt, ka jau 10 gadi patecējuši no tā laika, kamēr viņš mazo jēriņu, svārkos ietītu, no kūts iznesis? Desmit gadu! — Kas viss pa šo laiku nebūs Valdekā noticis? Kā klājas Latīnai, Ingam, Putniņiem? ... Vai Latīna ar Ingu būs saprecējušies? Kad Putniņi nāks ar aizņemtajiem 30 rubļiem? Desmit gadu laikā reizi tiem taču būs paaudzis.

Aitnieks domāja un kasīja pakausi. Piepeši tam iekārojās pabūt Valdekā, vēl redzēt gaŗos lopu laidarus, liepu gatves, dzeltenī krāsotās klētis ar trim stabiem priekšā, balto lielkunga pili ar pelēkajām trepēm, aitnieku, vagari, Latīnu ...

Un kad atkal pienāca Ziemas svētki, tad Asnītis izlūdās no lielkunga zirgu un atļauju nobraukt līdz Valdekai.

„Brauc, mīlais, brauc, tu tik ilgi nekur neesi bijis,“ lielskungs atvēlēja laipni.

Ak, kā ātri pukstēja aitnieka sirds, kad tas pirmo Ziemas svētku dienas rītā izbrauca pa Virgas vārtiem! Viņam šķita, ka tas būtu tapis jaunāks, vieglāks un dzīvības pilnāks. Līdzšinējā dzīve tam izlikās par tumšu eietumu, kuŗā tas, diezin' kādēļ, tik ilgi smacis. Cik patīkami bij ieelpot spirtgo ziemas gaisu, kā jauki mirdzēja sarma krūmāju un koku zaros! Pat noplukušās vārnas ķērķšana izklausījās šorīt daudz piemīlīgāka. Un mīkstais sniedzīņš zem kamanu sliecēm tik jautri gurstēja. Tikai — Dievs to zin', kā Valdekas iedzīvotāji nelūgto viesi uzņems? Kas zin', negribēs nemaz pazīt? Zināms, ģimīš jau gan viņam bij palicis tas pats vecais, bij arī tikpat gludi noskūts kā citkārt Valdekā, — Virgas lielskungs bārdaiņus un ūsaiņus nemīļoja, — bet vai cilvēki bij tie paši vecie? Desmit gadu! negribas nemaz ticēt ...

Viss ceļš līdz Valdekai pagāja Asnīšam kā miegā, kā sapņos; bet kad caur zaļo egļu starpu paspīdēja Valdekas baltā pils, viņš piepeši satrūkās. Jau klāt? Tik ātri? Brīnišķi! kādēļ viņš bij šurpu braucis, ko te gribēja, ko meklēja? Kas tad viņš, Asnītis, šiem vagariem un aitniekiem bij par radu? It kā tiem trūktu viesu-īstenieku!

Asnītis sastumdīja cepuri uz galvas, nosēdās taisnāki kamanās, — viss neko nelīdzēja: nepatīkamās jūtas negribēja izzust; vēl vairāk, viņas pieņēmas ar katru soli, ko zirgs spēra uz priekšu. Un kad beigās Virgas aitnieks sēja zirgu pie Valdekas aitnieka dārza sētas, tad nabaga cilvēkam pukstēja tik stipri sirds un bij tik nelaba dūša, itkā tas nupat vēl taisītos izdarīt kādu noziegumu.

Virgas aitnieki ieplēta pārsteigti acis, kad Asnītis iegāja viņu istabā. Bet tas nebij priecīgs pārsteigums, nē — likas, ka viņā būtu aplēpts jautājums: kāda indeve tad to te atpūtusi?

Un viesis to sajuta kā pelnītu pārmetumu.

„Labdien, kā klājas?“ viņš sveicināja nedroši.

„Labdien, labdien!“ Valdekas aitnieks atbildēja īgni. — „Kas tādām nekait! Viņš var daudzīties pa malu malām, bet man, nabadziņam, savās sāpēs jākuļas pa gultu.“

Aitniecei bij viešņa. To viņa bij ievilkusi attālākajā istabas kaktā un jautri trieca. Abas sievietes tikai uz acumirkli aplusa, kad Asnītis bij ienācis istabā, tad dedzīgi turpināja pārtraukto sarunu.

„Kad viņa piķī noslīktu!“ pats lādēja sievu. „Es te varu sakalst, noslāpt vai citādi kā nonīkt, viņa tev neliekas ne zinot. Apraudams mūžs!“

Asnītis te bij lieks. To viņš sajuta un, drusku parunājies, drusku nokāsējies, drebēdams aiz kauna, manījās tikt projām. Neviens to neatturēja.

Vagariem bij sabraukuši paši mīlākie viesi: meita ar vīru un bērniem. Priekiem nebij gala. Tika cepts, vārīts, plāpāts un dzīrots. Pats vagaris ar znotu sēdēja pie šņabja pudeles un sprieda par lielkunga sīkstulību. Saruna nebij priekš svešām ausīm. Tādēļ Asnīša ierašanās visus nepatīkami uztrauca.

Tomēr vagaris gribēja izrādīties par laipnu namatēvu, aicināja nelūgto viesi pie galda, nosēdināja un piedāvāja šņabi. Diemžēl, sarunas vairs negribēja veikties, iestājās nelāgs klusums.

Asnītis manīja, ka tam no kauna un uzbudinājuma ausis tvīkst, un domāja, ka tikai ātrāki no Valdekas tikt projām.

Izdzēris otru šņabi, vienīgi, lai daudz maz remdētu nepatīkamās jūtas un errastības, pavirši apjautājies par vagaru klāšanos, viņš strauji piecēlās.

„Paldievs, vagar-tēvs, par šņabi, labs bij gan, bet man jāsteidzas.“

„Uz kurieni tad?“ vagaris likās neticam. — „Nu, paciemojies, pastāsti, kā pie jums iet.“

„Kas nu pie mums, — dzīvojam tāpat kā šē,“ Asnītis atbildēja nemierīgi un sniedza visapkārt roku.

„Ardievu!“

„Tik ātri?“ vagariene gribēja rāties, bet viņas balsī bij skaidri dzirdams pamudinājums, „ej vien, ej vien, lai Dievs tev palīdz!“

Aiz vagaru istabas durvīm Asnītis uzvilka cepuri dziļāki uz acīm un, neskatīdamies ne pa labo, ne pa kreiso, taisījās jo drīzāki tikt savās kamanās.

Bet piepeši viņu kāds uzrunāja:

„Parau’, vai tas nav Virgas aitnieks?“

Asnītis atskatījās. Netālu no viņa stāveja kaulaina sieviete ar ūdens nēšiem uz pleciem.

„Nu, kas tad ir, laikam vairs nepazīs?“ sieviete jautāja no jauna un rupji smējās.

„Late? — Vai patiesi?“ Asnītis iesaucās izbīties.

„Jā, redz’, kā gadi cilvēkus pārvērš! Tagad, es domāju, tu manī vairs neiemīlētos?“

Asnītis nosarka. Viņš neattapās, ko atbildēt. Vai daiļā Latiņa patiesi varēja tā pārvērsties? — Latiņa un šī, gandrīz riebīgā sieviete! Kāda starpība!

„Tad patiesi Zodiņu Late?“ Asnītis arvienu vēl brīnījās un šaubījās.

„Nevis Zodiņu Late, bet Reiziņu Late.“

„Reiziņu Late? — “

„Nu paskat’, vai tad vēl nezini, ka esmu Ingas sieva? Es domāju, ka tā spindzele tur,“ Late rādīja ar pirkstu pār plecu uz vagaru dzīvokli, — „būs tev pilnas ausis piedējusi. Viņai nav lielāka prieka, kā par manu nelaimi runāt.“

„Nelaimi?“

„Kad tevi neziņā!“ Late sirdīgi nosplāvās. — „Vai tad vēl pirmo reizi dzirdi, ka ar Ingu kopā nedzīvojam?“

„Un ko tad tu dari?“

„Kopju lopus pa vecam — lai paldievs lielkungam, kas pieņēma, — un audzinu bērnus. Man — trīs puikas aug sprogainām galvām un melnām mutēm kā muršķi.“

Asnītis pasmīnēja.

„Bet tu taču teici, ka ar vīru kopā nedzīvojojot?“

„Paskaties vien, kāds tu ar jau gudrinieks ticis,“ Late smējās un mirkšķināja blēdīgi acis, — „nebūtu domājusi. Bet — ir tiesa, ar vīru kopā nedzīvoju. Kas lai arī pie tāda dzērāja izturētu?“

No mājas iekšpuses atskanēja negants troksnis un kliegšana.

„Jāiet!“ Late sacīja ātri, — „manējie plūcas.“ Žigli viņa iesteidzās namā.

Bet Asnītis atstāja muižu un brauca taisni uz Cūciņām apmeklēt savus radniekus Putniņus. Tur viņš cerēja vismaz dabūt paēst pats un pabarot zirgu. Diemžēl, vīrs bij gaužām vīlies.

Kā jau pa laikam uz augstiem svētkiem, Putniņš bij galīgi piedzēries un trakoja. Istabā gan bez vienas platas gultas, veca galda un bieza koka soliņa nebij nekas redzams, tomēr nelaimīgais atrada savām dusmām mērķi. Viņš sagrāba soliņu aiz kājām un meta to pret galdu.

Putniņiene bij novākusi divas skrandainas meitenes kaktā, un pati aizstājusies tām priekšā. Pie tam viņas acis mirdzēja tik ļauni-glūnoši kā plēsīgam zvēram.

Asnītis ar reizi nojēdza, ka šeit viņam nebūs ciema, un tamdēļ gribēja tikpat klusi atstāt radnieku istabu kā bij ienācis, bet vēl laikā tika no Putniņa pamanīts.

„Ah —! ah —!“ dzērājs kļiedza un mēģināja iespraust rokas sānos. — „Kas tad tas par zvēru?“

Viesa ģimīs pārvērtās.

„Zvērs?“ viņš atkātoja pikti, un ar reizi viss sakrājiem īgnums draudēja izplūst pār lūpām. — „Vai nu tuvais radnieks par zvēru palicis?“

„Radenieks ... radenieks ...“ Putniņš stostījās un smējās, — „tādu radnieku pilnas sētmalas. Pa kuŗam gājienam tad esi radenieks, no melnā runča, vai sarkanā Kranča? Eh — — eh radenieks! Tādu radnieku, kas brauc cilvēkus izēst — eh — eh — un izdzert — eh, eh!..“

„Neesmu nekad jums par tādu radu uzbāzies, vai dzirdat — nekad! Jūs bijat tie, kas meklēja radniecību izdomāt, jūs, ne es! Bet tad jums vajadzēja naudas, un to jūs dabūjāt. Tagad es gribu savu naudu atpakaļ,“ Asnītis elsoja aiz dusmām.

„Naudu .., ha, ha, ha! Vai tas tēviņš ir traks? Kādu naudu?“

„Tos 30 rubļus, kuņus jums Virgā aizdevu.“

„Ārā no istabas! — Trīsdesmit rubļus — — lupata tāds! — Kādu naudu?...“ Putniņš liecās pēc koka soliņa.

Asnītis izmanījās pa durvīm.

Radu būšana!

VI.

Uzsnieg pirmais sniedziņš, — zeme top sirma: rudens klāt. Uznāk puteņi, saltums; sniegi nogulst kaudzēm un kārtām, — zeme top balta: ziema klāt. Sāk spīdēt saulīte silti, silti: sniegs nokūst, — zeme top melna... zaļa... viņa atdzimst.

Iebirst cilvēkam matos sirmums: viņš ir vecs; apklāj sniega baltums viņa galvu: viņš ir pavisam vecs. Un šis sniegs nekad nenokūst, nekad neatnes pavasari ...

Aiztecēja desmit gadu, vēl desmit, vēl un vēl... iebira Asnīšam matos rudens, tad ziema. Augums saliecās, galva sāka trīcēt...

Bet viņa ganāmais pulks bij vēl tikpat jauns un uzticīgs kā pirmos gados. Taisnība, no tiem lopiņiem, kuņus Asnītis bij atradis uz Virgu atnākot, jau sen sen nebij neviena dzīvajo starpā. Tagadējās aitas bij visas jaunas, jauniņas, bet viņas mīlēja savu ganu gandrīz vēl vairāk kā vecās. Kad gans nosēdās ganības malā uz cintiņa un gurdeni nokāra balto galvu, tad viņu allaž apstāja vesels bars sprogaino kustonīšu. Viņi tam pieglaudās, badīja ar saviem purniņiem un uzlūkoja tik paļāvīgi žēli, it kā gribētu vaicāt: vai tev kas nesāp?

Un Asnītis glaudīja lopiņu platās pieres, smaidīja un runāja:

„Vienīgie... jūs esat mani vienīgie pasaulē! Vai jums būs arī manis žēl, kad reizi šķirsimies? Starp cilvēkiem gan nebūs tāda, kas manis atcerētos.“

Un tomēr bij arī kāds starp cilvēkiem, kas Asnīša nekad neaizmirsā. Tas bij Virgas lielskungs.

Arī pār lepno kungu bij gadi nākuši un gājuši; galva bij balta tapusi, miesas — slimīgas, bet garīgais cilvēks bij palicis jauns. Un jaunais negribēja locīties vecā priekšā, negribēja atzīt gadu iespaidus, miesas vārgulību. Kā daudz gadus atpakaļ, tā arī tagad lielskungs spēra soļus droši, nesa galvu augsti. Grūtības, kas caur to cēlās, tika pieskaitītas slimībai.

Lai no slimības atkraitītos, barons Böllendorfs sāka ārstēties. Ziemas pavadīja ārzemju siltākos novados un tikai pa vasaras mēnešiem atgriezās uz Virgu atpakaļ, bet iedomātā slimība likās nemazināmies. Tas veco kungu uztrauca, un viņš palika divus gadus no vietas ārzemēs.

Muižā un apkārtnē sacēlās dažādas valodas. Vieni bij diezin kur izdabūjuši, ka lielskungs esot uz nāvi saslimis, otri — ka tam par kādu nekādu pārsteigšanos esot jānosēd divi gadi. Ticētāju radās tikpat vieniem, kā otriem, bet tanī ziņā visi bij vienprātīgi, ka lielskungs mājās vairs nepārnāks.

Tādēļ pārsteigums bij visgažām lielu lielais, kad pašā vēlā rudenī muižā pienāca telegramma, ka lielskungs brauc mājās.

Sāka tekalēt muižas ļaudis, tekalēja arī pagastēni. Visi bij it kā no miega pamodušies un ugunsgrēku pamanījuši. Cēla goda vārtus, pušķoja ceļu un gudroja saņemsanas runas. Paši neapzinādamies kādēļ, — ļautiņi bija sajūsmināti.

Un lielskungs pārbrauca — lepns un cienības pilns kā arvienu, tikai viņa ģīmī atspoguļojās nogurums, ciešanas.

„Daudz paldievs, mīļie!“ viņš atbildēja uz ļaužu apsveicināšanu un piemetināja tēvišķi laipnā balsī, — „bet uzliekat cepures galvā, tagad ir vēss.“

Taču viens no saņēmējiem nebij savu runu beidzis, un tādēļ citi kavējās galvas apsegt. To redzēdams, lielskungs pagriezās pret runātāju sevišķi:

„Es jau zinu, mīļais, ka jūs man labu vien vēlat, kā tad: labu vien, labu vien.“

Asnītis nebij apsveicinātāju starpā, viņš ganīja savas aitas. Sulainis par to slepeni priecājas: „Tas vīram atraus lielkunga labvēlību.“

Bet notika gluži otrādi. Vakarā lielskungs apmeklēja Asnīti viņa dzīvoklī.

Ieraudzījis lielkungu, labais vecītis gluži aizmirsās. Viņa acīs parādījās asaru lāses, un lūpas čukstēja: „Paldievs Dievam!“

Lielskungs sajuta, kas notiek uzticamā kalpa sirdī, un šīs jūtas to vairāk aizgrāba un iepriecināja nekā greznie goda vārti un skaistās runas. Gandrīz draudzīgi viņš aplika aitu ganam roku ap kaklu un sacīja:

„Mēs paliekam veci, mīļais, veci — kā tad!“

„Veci, — jā. Kājas gurst, mugura stīva,“ Asnītis atsaucās klusi.

„Zinu, zinu, tādēļ tev atvedu palīgus.“

Lielskungs pagriezās uz durvju pusi. No otras istabas ienāca sulainis ar diviem tumši pelēkiem kucēniem.

„Lūk, būs tev palīgi,“ lielskungs rādīja uz kucēniem un smaidīja.

Asnītis metās skūpstīt roku, bet pēdējais to atturēja. „Un kā tad klājās citādi?“

„Paldievs Dievam, arvienu labi.“

„Lai Dievs palīdz jo projām.“

Barons aizgāja un aitnieks sāka izrādīt savu jūsmību kucēniem. Viņš tos pajājā, glaudīja, skūpstīja un baroja ar gaļu.

„Dod vien, dod suņiem gaļu,“ vecā, mūžam ķildīgā Līna rūca, kāšēdama un aizvilkdams, — „vēlāki nebūs pašam ko vēderā bāzt. Kam tādu pagānu pavisam vajadzīgs? Tikai barošanai. Un tad vesels pāris, — kad tu izputētu! it kā jau viens nebūtu par daudz bijis.“

Diemžēl, šoreiz sparīgās sievietes pārmācība neatstāja uz miermīlīgo aitnieku ne mazākā iespaيدا. Vēl vairāk, taisni kā par spīti viņš pavēlēja vecenei kucēnus padzirdīt ar pienu.

Suņus ar pienu? — kur tas dzirdēts!

Tāda izšķērdība!

* * *

Ļaudis brīnījās: Asnītis piepeši tapis jaunāks. Vadīdams aitas ganos, viņš atkal šmūkšķināja, svilpoja un klakšķināja kā daudz gadus atpakaļ. Bet pāris stāvām ausīm kucēnu lēkāja tam apkārt, ķērās bikšu stilbos, rēja un smilkstēja.

„Palaidņi! palaidņi!“ aitnieks smējās.

Aitas turpretī likās sadrūvējušās un noskumušas. Viņas arvienu bailīgi paskatījās uz gana jaunajiem draugiem un katrā vietā grieza tiem steidzīgi ceļu. Reizēm pat izcēlās lielas jukas: savādie zvēri ķērās aitām vilnā!

Vecais avens, kā jau arvienu visa bara galva un vadonis, ilgi ilgi šaubījās, bet tad reizi noņēmās vairs ilgāki neciest suņu negantību. Kad jau pats gans negribēja avis aizstāvēt, tad tas bij jādara viņam, avenam ar klinģerī sagrieztajiem ragiem. Un reizi, kad Asnītis siltā piesaulītē bij aizsnaudies, avens uzsāka cīņu.

Viņš nikni iebļējās, sasita kājas pret zemi, nolieca galvu, laizījās un grieza zobus. Aitas bij saspiedušās bailīgi pūlītī un lūkojās uz niknās cīņas sākumu. Bet pretinieki neizrādīja ne mazāko kāri uz asins izliešanu vai nāvīgiem sitieniem, tīri vieglprātīgi viņi lēkāja ap godājamo veci un lūkoja tam ieķerties astē. Vai tā ir cīņa? — Kuŗš ienaidnieks tad ķeŗ aiz astes?

Joki vien!

Asnītis pamodās, lūkojās cīņā un smējās. Redzams, viņš neturēja lietu par nopietnu. To arī varēja slēgt no viņa runas, ko tas pēc cīņas visu priekšā sacīja:

„Mīlējaties viens otru,“ viņš runāja aizkustinātā balsī, — „šis ir visjaukākais likums pasaulē. Diemžēl, maz viņš tiek ievērots, vēl mazāk izpildīts. Cilvēki tur sevi par gudrākajiem radījumiem pasaulē un min šo likumu kājām. Viņiem tas izliekas par muļķību un garlaicīgām blēņām. Zobu pret zobu, aci pret aci, tas cilvēku likums. Stāstat tiem par tuvākā labiem darbiem, labiem tikumiem un labām īpašībām, — drīz jums nebūs neviena klausītāja; bet stāstat tiem par tuvākā nelietībām, noziedzībām, ļaunumiem, nelaimēm, ... klausītāju bars augs augumā. — Vanags uzbruk mazai zīlītei, vilks — nevainīgam jēriņam, tā tam vajagot būt. Bet es jums saku, bērni, jums nebūs pie tiem ņemt priekšzīmi. Iekš tam guļ visa nelaime un visa ļaunuma sakne. Jūs, aitas, uzskatāt suņus par saviem dzimtienaidniekiem un tā arī izturaties pret mani mīļajiem kucēniem. Tā tas uz priekšu nedrīkst palikt. Mūsu starpā vajaga valdīt savstarpīgai uzticībai — Duksi, mierā! — un mīlestībai. — Piksi! vai tu rimsies? ... Piksi, Piksi! es redzu, ka tev āda niez.“

Vai aitas un suņi bij arī patiesi ņemuši labā Asnīša vārdus pie sirds, kas to mums pateiks? Cilvēciņš prāts un gudrība nespēj iespieties noslēpumaino kustoņu jūtās. Taču turpmākā sadzīvē vairs nenotika nekādas saduršanās, nekādu parpratumu starp vilnas nesējām un stāvausiem.

Piksis ar Duksi pieauga, pieņēmas rātībā, godprātībā, sapratībā un mīlestībā pret savu kungu. Uz aitam tie pamazām pieradinājās lūkoties gana acīm. Asnītis varēja mierīgu sirdi aizsnausties un varēja būt drošs, ka aitas neizklīdīs. Suņi tās sargāja un viņu tuvumā nepielaida nevienas dzīvas radības. Cik brīnišķīgi tas arī neizliktos, bet maz pa mazam cilvēks, suņi un aitas sakusa it kā vienā nešķīramā veselā.

Un taču viņiem vajadzēja šķirties!

Patecēja trīs gadi no lielkunga pārbraukšanas iz ārzemēm. Virgai uzbruka nebalts stundiņas.

Kādu dienu uz muižu atbrauca ārsts. Neviens tam nepiegrieza sevišķu vērību. Gadījās jau, ka dažreiz ārsti brauca pie lielkunga ar tā sauktajām „vizītēm“. Bet kad tas pats ārsts atbrauca otru, trešo reizi un beidzot ikdienas, tad ļaudis uztraucās. Daži pat noskrēja līdz sulaiņam un ņēmas to iztaujāt, kas augšā saslimis, bet sulainis nebij pie laba prāta. Viņš bij bāls, sakniebtām lūpām un ļoti nelaiņns.

„Nav jūsu daļa par augšu rūpēties,“ viņš uzbrēca ziņkārīgajiem, — „rūpējaties paši par sevi un taisāties, ka tiek pie darba.“

Ļaudis papurināja galvas un sāka čukstēt, ka augšā neesot „vairs labi.“ Te piepeši nāca mīklas uzminējums: lielskungs nomiris!

Vēsts bij tik negaidīta, tik satrīcinoša un tik sāpīga, ka pirmā acumirkli tai neviens negribēja ticēt. Visi steidzās uz pili paši savām acīm par notikušo pārliecināties, bet pie liķa netika pielaisti. Lepnais kungs nebij vēlējies atklāt savu laicīgo nespēcību un miesas iznīcību, kamdēļ priekš miršanas bij cieši nokodinājis viņa liķi citādi neizstādīt, kā tikai cieši segtā zārkā.

Izpaudās atkal dažādas valodas. Citi gudroja, ka lielskungs neesot dabīgā nāvē miris, citi — ka pavisam neesot miris, tikai kautkur apslēpies. Zārks esot tukšs. Lai nu kā, bet līdzjutība Virgas

iedzīvotāju starpā parādījās gaišās liesmās. Ļaudis steidzās pie atraitnes-lielmātes un lūdzās, lai tiem atļautu pie lielkunga zārka stāvēt goda sargos līdz tam laikam, kamēr zārks netiktu apbedīts.

Par tādu uzmanību lielmāte bij dziļi kustināta un labprāt deva lūgto atļauju.

Sargu starpā bij arī Asnītis. Viņam kopā ar vagari nācās sargāt pirmo nakti. Zārks bij uzstādīts lielajā zālē, tanī pašā, kurā Asnītis savā pirmajā Virgas Ziemsvētku vakarā bij tapis tik bagātīgi apdāvināts ķēķa piederumiem. Ai, kā tagad vecīša zods drebēja un lūpas raustījās, kad viņš pārkāpa pār zāles sliksni, ieelpoja smago zaļumu smaržu un ieraudzīja sudrabaini pelēko alvas zārku starp palmām, gumijas kokiem, puķēm un dažādiem zaļumiem. Vaska sveces sudraba lukturos izplatīja drūmu, dzeltenu gaismu... Te atdusējās tas, kurā patvērumā tas bij gaŗu un miera pilnu mūžu pavadījis. Salts, nejūtīgs zārks ieslēdza lepnu, bet jūsmīgu sirdi...

Asnīša acis apžiba, prāts sāka apmulst, galva it kā nošķīrās no rumpja... viņš ļodzījās.

„Saturaties, jūs apkritīsiet!“ vagaris iesaucās un steidzās palīgā.

Vecītis sabruka pie sava aizstāvja zārka.

Pienāca bērū diena.

Muižā sabrauca daudz augstu kungu, salasījās arī pagasta ļaudis. Kas vien bij spējīgs, bij atnācis parādīt „bargajam kungam“ pēdējo godu, pasacīt pēdējās ardievas. Visi ceļi un laukumi ap Virgas pili bij ļaužu pilni.

Īsi pēc pusdienas lielkungi iznesa no pils smagu zārku. Uz trepēm to saņēma zemnieki, lai aiznestu uz netālo dzimtas kapliču. Virdzenieku pleci nekurnēja par zārka smagumu, bet viņu sirdis nospieda žēlabas un bažas. Bij taču zārkā dusētāja roka tik bieži viņu plecus paijājusi...

Pie kapa runāja, dziedāja un raudāja.

Klusi čīkstēdamas aizvērās kapeņu durvis. Dzelzs un akmeņi uzņēmās glabāt un apsargāt nenozīmīgus, nederīgus trūdus. Ļaudis izklīda.

Ardievu!

Pamazām muižā iestājās parastā dzīves gaita. Gurdeni nokārtām galvām ļaudis ķērās pie savu uzdevumu izpildīšanas.

Muiža pārgāja jaunu lielkungu rokās. Paši tie pagaidām vēl dzīvoja citur, bet pārvaldībā jau izdarīja pārmaiņas. Vecais muižkungs tika atlaists un tā vietu ieņēma jauns.

Jauno muižkungu sauca par Pumpīti. Viņš bija arī gados jauns, bet miesās spēcīgs un izglītībā vājš. Savas laicīgās zinības viņš bij pasmēlis vispirms „kreicskolas“ zemākās klasēs, tad kādā muižā, kur tas bij mācījies zirgus kopt. Tagadējo vietu tas bij ieguvis caur labām ieteikšanām.

Gara dāvanās Pumpītis nebija bagāts, bet totiesu bagātāks instinktīvās dzīves gudrībās. No dabas glēvs un bailīgs, ar vārdiem tas prata uzstāties par lauvu. Viņa augstākais dzīves mērķis bija miesīgi baudījumi un kroga dzīve. Mugura tam bija visai lokana un sirdsapziņa sastingusi. Viņš prata „dzīt“ ļaudis un patikt kungiem, ar ļaudīm kopā apzagt kungu un patikt ļaudīm. Tad vēl viņš prata sarīdīt ļaudis pret kungiem un kungus pret ļaudīm. Precējies viņš vēl nebija, bet totiesu draudzīgāks ar sievietēm.

Pirmais darbs, ko jaunais muižkungs Virgā uzsāka, bija — iztīrīt „vecu raugu.“ Godīgā darbā nosirmojušiem gājējiem viņa acīs nebija nekādas nozīmes. Tie viņam šķita par gudriem un redzīgiem; bet jāredz bija tikai muižkungam, ne strādniekiem. Iesākās „tīrīšana.“

Jaunajam lielkungam tika iestāstīts, ka vecie muižas gājēji esot izlutināti sliņķi, pretinieki un zagļi. Nelaiķis lielskungs neesot pats par saimniecību rūpējies, un tā tad ļaudis ieraduši darīt pēc sava prāta.

Jaunais lielskungs ticēja Pumpīša izskaidrojumiem un deva viņam pilnvaru pārmainīt „vecos“ pret „jauniem“.

Tāda uzticība ne mazumu glaimoja jaunā muižkunga varai un godkārbai, tomēr viņš negribēja likt ļaudīm manīt, ka „vecu“ atlaidējs būtu viņš, un tādēļ ņēmās baronu pierunāt, lai tas „lietas svarīguma dēļ“ uzteikšanu un atlaišanu izdarītu pats no sevis.

Tā tad notika, ka vecos Virgas kalpus atlaida lielkungs, un jaunos meklēja Pumpītis. Jauno lielkungu lādēja, bet jauno muižkungu slavēja. Tad arī dažāda dāvana no vietas kārotājiem ieslīdēja Pumpīša kabatā.

Pieņemot vietā ir taču daudz jaukāki, nekā no tās atlaist!

Tomēr viens no „vecajiem“ palika vēl savā vietā, tas bij Asnītis. Viņa amats bij tāds, kuŗam mācītu vietnieku nācās grūti atrast; bet aizmirsts tādēļ viņš arī vis nebij. Par pirmo biedināšanu varēja noderēt vecās Līnas dienesta pārmaiņa. Vecene atstāja Asnīti un pārgāja pie Pumpīša ar visu parādu listi.

Asnītis bij nopūties, izmisis un noslaucīja acis piedurknē.

Nu vecīšam bij jāgādā sev ēšana pašam. Ar to iesākās viņa ciešanas laiks.

Atkal patecēja ziema, pavasaris, vasara; pienāca rudens.

Iesākās lauku tirgu laiks. Zemkopji saveda tirgos liekos lopiņus. No pilsētām izbrauca gaļas veikalnieki un dažādi zeņķi. Zem klajām debesīm norisinājās sīva kaulēšanās.

Bet te saradās arī daudz tādu, kam nebij nekā, ko pārdot vai pirkt, bet kas bij atnākuši izskatīties, sadzerties un izdzīvoties. Pie tādiem piederēja jaunais Virgas muižaskungs.

Kādā no tādiem izdzīvošanās tirgiem gluži nejauši Pumpīšam gadījās sadzerties kopā ar dažiem lopu uzpircējiem. Tie bij jautri tēviņi un naudas nežēloja, bet Pumpīšam tādi pa laikam patika. Tādu starpā viņš tikai īsti jutās „savās mājās“. Veikalnieki apjautājās, vai muižaskungs ko ievedis pārdot.

Taisnību sacīt Pumpīšam netikās, tādēļ viņš meloja, ka esot atbraucis priekš Virgas zirgus iepirkties. Esot vajadzīgi kādi 10 zirgi, bet šodien no pirkšanas gan nekas neiznāksot, jo tirgū labu zirgu nemaz neesot.

Kāds no svešiniekiem palūkojās uz Pumpīti šaubu pilnām acīm un pasmīnēja. Muižaskungs par to jutās apvainots un, lai izgaistinātu katru neuzticību pret sevi, sāka lielīties ar savu lielo varu Virgas muižā.

„Vai drīkstu lūgt uz vienu vārdu?“ neuzticīgais lopu tirgonis aicināja Pumpīti nomaļus.

Aicinātais negribīgi piecēlās. Citi veikalnieki samirkšķinājās acīm.

„Virgas muižā esot daudz aitu, kā esmu dzirdējis?“ tirgonis uzsāka, kad tie bij no citiem attālinājušies.

„Simtu piecdesmit,“ muižas kungs atbildēja nedroši.

„Jūs taču varat viņas pārdot?“

„Viņas netiek pārdotas.“

„Blēņas!“ veikalnieks smējās. — „Tagad aitu audzināšana vairs nekā neatmet. Labi vēl, ja var segt izdevumus. Paskaidrojiet to taču savam lielkungam un sakāt viņam, ka tagad ir izdevīgs laiks aitas pārdot. Es esmu mierā visas ar reizi atpirkt, visas, kādas tik vien ir: klibas un aklas.“

Tirgonis pameta acis uzmanīgi apkārt, tad turpināja klusāki:

„Pie tam jūs varat iebāzt savu simtiņu kabatā.“

„Nu —?“ Pumpītis smējās, it kā būtu uzņēmis veikalnieka vārdus par joku.

„Gluži vienkārši,“ pēdējais izskaidroja nopietni, — „jūs palīdzat man aitas lētāki nopirkt. Par visām kopā es dodu 500 rubļus, — neredzējis, saprotat? — un jums simtu. Ko jūs par 500 vēl lētāki izgādājat, tas arī iet jūsu kabatā. — Līkop —?“

Pumpītis šaubījās, tad ielika veikalnieka rokā savējo.

„Līkop!“

„Un tagad dzersim magaričas.“

Vēsa, miglaina diena.

Gaiss smags un dūmu pilns. Zaļie meži izskatās kā zili pelēkas strīpas apvāršņa malā. Ciematu ēkas izliekas par pasakainiem milžiem, kaudzēm un ēnām. Ceļi slapji un piemirkuši.

Bet pie Lejas kroga stāv liels bars baltu aitu. Lopiņi saspiedušies pūlītī un sadūruši galvas kopā. Ceļmalā tup divi tumšpelēki suņi stāvām austiņām. Viņi lūkojas gan uz aitām, gan atkal uz kroga durvīm un tikko pēdējās aizgrabas, viņi saraujas un ietrīcas.

Jau vēla pēcpusdiena. Vakars nevar tālu būt, kaut gan saule nav redzama. Iesāk smidzināt lietutiņš. Sunīšiem vieglā spalva tiek cauri slapja un nabadziņi sāk drebēt. Aitas stāv arvienu vēl kā nedzīvas, un tikai brīžiem kāda no tām žēli iebrēcas.

Piepeši kroga durvis tiek atgrūstas vaļā. Suņi un aitas ar reizi atdzīvojas. Viss bars sāk kustēt un viļņot. Salīcis un uz spieķa atspiedies, viņām tuvojas Asnītis.

„Mani bē—niņi!“ viņš grib sacīt, bet iesāk un nenobeidz.

Aitas to aplenc no visām pusēm, spiežas klāt un laiza rokas. Suņi slien pie kājām, smilkst un skatās acīs ...

No kroga iznāk divi plūdaini vīrieši sarkaniem ģīmjiem un sarkanām, lielām rokām. Padusē tie nes gaŗas, asas pātagas.

„Nu, veci!“ viņi uzrunā Asnīti rupji, — „beidz niekoties. Mums laiks — ceļā, tev ar. Labi ir, ja tu priekš tumsas mājās tiec, citādi tevi līkās kājas ienesīs grāvī.“

„Mājās?“ Asnītis atkārtoti izbijies un sāk ļodzīties. — „No šās dienas manas mājas ir visgaŗām plašo pasauli.“

„Hollā! siks!“ aitu dzinēji iekliedzas un cērt ar pātagām barā.

Aitas spiežas viena otrai virsū un suņi kauc.

„Mani bē—niņi, mani nabaga —!“

Vecīša galva dreb kā apses lapiņa. Viņš mēģina atsvabināties no saviem uzticamajiem draugiem un slauka acis.

„Duksi, mierā! Piksi, klusu!“

Aitu dzinēji top nepacietīgi. Viņi sit bez žēlastības nabaga kustonīšus un lādās. Bet aitas nešķīŗas no sava gana.

„Veci, ņe tev dzeramnauda un laid aitām iet,“ viens no dzinējiem tuvojas Asnīšam un grib tam sauŗā iebāzt taukainu rubŗa papīŗiti.

Asnītis saraujas.

„Asins nauda!“ viņš tikko dveŗ un gainēŗas ar rokām.

„Neesi taŗu muŗķis!“

Vecītis uzŗmūkŗķina, tā skumji un gaŗi, ņēli brēkdamas aitas sāk atkāŗties un izkŗist pa ceŗu. Asās pātagas dzied gaisā...

Stāv Asnītis ceŗmalā un skatās. Gaiss top drusku skaidrāks, bet migla viņa acīs bieŗāka. Tur, lūk, aizdzen viņa mūŗu ar pātagām un nikniem vārdiem. Uz kurieni tad viņš pats nu grieŗisies? —

Pa labai un kreisai aizlokās bālgani-dzeltens, piemircis ceŗš un nozūd krēslā.

Suņi tup kunga priekŗā un smilkst. Slapjuma lāses norit gar prāŗtīgo kustoŗu galvu.

Asnītis noliecas pie viņiem un tos glauda:

„Bet mēs nešķirsimies,“ viņš ņukst, — „mēs nē ...“ Stāv Asnītis ceŗmalā un skatās. Pa labai un kreisai aizlokās bālgani-dzeltens, piemircis ceŗš un nozūd krēslā. Top vēss. Sāk pūst ass rītenis. Vecīša galva trīc, kāŗas dreb ...

Spieķis un divi suņi.